

TRIKÁL JÓZSEF

AZ ISTENI LÉT
DICSŐSÉGE

SZALÉZI MŰVEK

LELKI KULTÚRA KÖNYVEI

8.

DR. ZIEGLER ADOLF

AZ EUCHARISZTIA
AZ EGYHÁZ EGYSÉGÉNEK
A SZENTSÉGE

150 oldal, ára 1.40 P.

9.

A LÉLEK ERŐSEBB
HARANGI LÁSZLÓ NAPLÓJA

90 oldal, ára —.90 P.

10.

DR. PETRÓ JÓZSEF

EUCHARISZTIKUS
GYERMEKNEVELÉS

III. kiadás. 124 oldal, ára 60 fill.

11.

SCHRIJVERS—GERELY

ÖNÁTADÁS

304 oldal, ára 2.— P.

12

CH. POLLOI—SZIRMAI

ÉLJÜNK MÁRIÁVAL

175 oldal, ára 1.50 pengő

AZ ISTENI LÉT DICSÓSÉGE

LELKI KULTÚRA KÖNYVEI

17

SZALÉZI MŰVEK

TRIKÁL JÓZSEF

AZ ISTENI LÉT
DICSŐSÉGE

SZALÉZI MŰVEK

Nihil obstat. Carolus Szitkey S. S. censor dioecesanus.
Imprimatur. Nr. 473/1942. Vacii, die 27. Januarii.
Vincentius Kovács Vicarius Capitularis.

Bevezető

Ha éjszakai utazás után a vonaton fölébredsz és szemeid napsugaras színektől és fényektől ékes tájakon pihennek, szinte elkábulsz a gyönyörűségtől. Örülsz a szépségnek, örülsz a zöldelő mezőknek, az árnyas fáknak, a tovaillanó pataknak. Örülsz a madaraknak, az állatoknak, a dolgozó embereknek. Örülsz az életnek. Érzed, hogy hatalmas természeti erők feszülnek fényben és árnyban, színekben és vonalakban; növényekben, állatokban és emberekben. És benned is. Erő buzog föl érzéseitekben, vágyaidban. Örömtől repeső lelked szárnyalásában. Az egész mindenségben. A lét tengerében.

De mi is ez a lét? Ismerjük a szót. Számtalanszor használjuk, de gondolkodunk-e tartalmára, mélységére és kiterjedésére?

A szavak olykor csak puszta szavak. Üres hangképek. A szokás és az utánzás adja szánkba azokat. Olykor meg

kincses szekrények, amelyekben gazdag élmények, ismeretek, vágyat gerjesztő igéretetek pihennek. De a szavak sokszor nagy mélységekre is figyelmeztetnek, titkokat őriznek, ismeretlen világot sejtetnek.

Ilyen szó a lét is. Gyakran csak a jelenlétet fejezi ki. A puszta létezés emeli ki. Ami a világban megjelenik és a létbe szökik. Ásvány, növény, állat, ember a létezés, a lét birtokosai. Sőt mindez együtt is a lét! Amint egy nemzet katonái a hadsereg, ép úgy a látható világ elemei is együtt a lét. A lét tehát gyűjtő fogalom is. A létezők összefoglaló neve.

A létezők azonban nem mindig léteztek. Születnek s a születés a lét hajnala. De mi van a születés előtt? A születést megelőzik a kiteljesülésre váró erők. Az erőket pedig a minden-ség erőtartaléka őrzi. A jelen a múltból szökik ki. A jövő pedig a jelen méhéből tör ki. Mert minden útban volt és útban van a létezésre. Mielőtt valami a létezők között megjelenik, az idők mélységeiben és az erők rendszerében készül a megjelenésre. S mi-helyt valami megjelenik, az a pillanat már lépcső és hágcsó új kezdetek és új jövők számára.

Volt idő, mikor földünk is csak útban volt a megjelenésre; kialakulásra. Volt idő, amikor földünk anyaga még atomokban sem keményedett s csak mint tiszta energia sugárzott szét a mindenségben.

Ünnep volt, mikor ebben a súlytalan és testetlen őselemi lényiségben az első atom létesült és az atom magja körül az elektronok keringeni kezdtek.

Ünnep volt, amikor egy óriási atom, a Nap megszületett s körülötte a bolygók forogni kezdtek.

De ünnepnap volt az is, amikor az első élősejt földünkön megjelent. Mikor az atomok megéledtek. A szervetlen anyagot az élet életre ébresztette.

De legnagyobb ünnep volt az, amikor az emberi szellem testbe öltözött, emberré testesedett s mint szent láng hódító útján elindult.

Mindez hatalmas történelem. Az atom, a növényi és az állati sejt illetőleg növényi és az állati lélek megjelenése s végül az emberi szellem felángolása Földünk történetének hatalmas eseményei. Világtörténeti tények és erők kibontakozásai. Sőt örök és láthatatlan titkok megnyilvánulásai. Mert atom, sejt, növény, állat és ember érzékelhető jelenségek. De mily

fizikai erők lüktetnek az atomban? S mi tartja össze a bonyolult szerkezetű atom alkatrészeit? Hogyan párosul az atom az étellel? S miképp szellemesíti át a szellem az egész életet? Hol van a világokat átható gépies erőknek rejtett őskútja? Hol az életnek eleven forrása? Hol a szárnyaló szellemnek a hazája?

S vajjon az atom, az élet és a szellem mélységeiben milyen őserő működik? Hiszen az atomnak belső és gépies szerkezetében és működésében is végtelen bölcsesség fénylik. Az élet megnyilvánulásának titkaiban végtelen ész remekel. És vajjon a jelenségek mélyére nézve az anyagban (atomban) fellángoló remek erő és bölcsesség, nem az életnek hírnöke-e? S az élet titkai nem bölcsesség-e? Az anyagban az erő kirobbanásai az élet lángjainak a tükrői. Az élők bámulatos szivárványjátékai az erők pazar csillámlásai. A napok lángjai életeteket lobbantanak fel. S az élet a bámulatos színekben és fényekben, erőfeszítéseket s mozgásokat harsonáz. A tudós megtorpan a bölcsesség előtt. A bölcs ihlete pedig föllángol az erők játéka előtt. A tudós értelmét lázba hozza a világ gazdagsága. A bölcs szellemét csodás látásokkal

gazdagítja a lét mérhetetlen értelme. Az egyik fogalmakat sző, a másik látomásokban gyönyörködik. Mind a kettő szeretné megmondani: micsoda titok rejlik az atomok méhében; a lélek redőiben; a szellem világot bontó erőiben.

A mélység feltárói a tudós és a bölcs. Azé a mélységé, amely a látszatok mögött, a jelenségek köntösének szövetei mögött megbúvik. Mert itt minden csak jelenség. A szemnek, a fülnek, az orrnak, a nyelvnek és tapintásnak jelensége. A színeknek, a hangoknak, az illatoknak, az ízeknek és a finomságoknak szövete a jelenség.

De sem a tudós, sem a bölcs ily külső fátyolokkal nem elégszik meg.

A leplet az életelemről és az élőről, az erőről és a lélekről, végül a szellemről óhajtja lerántani és a jelenségek mögött a valóságot igyekszik meglátni és pedig a legfőbb, a leghatalmasabb és legbölcsebb valóságot. A Létet magát, aki Isten!

I.

Utak a Léthez

1.

Keresük az utat a Léthez. Keressük, mikép jutott el az ember Istenhez, mint minden erő, tökéletesség, eszme és ihlet kútforrásához. Mikor ébredt rá a gondolatra, hogy bár minden létező, de nem létezik úgy, mint az, aki maga a Lét. Erről mondja Szent Pál: bámulatosak az Úr ajándékai. Bámulatosak gazdagságaikban, hatásaikban, ragyogásaikban, pedig „ugyanaz az Isten, aki mindent művel mindenben”. Ahol csak valami szép, nemes és elragadó felcsillámlik. mindenben az Isten, a tökéletes Lét bájol el bennünket: „Mindenekben mindenné teljesedik” a Lét. És ez a Lét azt akarja, hogy Ő „legyen mindenben minden”.

A Lét szeret bennünket s mi is szeretjük a létezők ősi forrását, a Létet. A szeretetünkben is Ő teljesedik ki, a mint minden az Ő szeretetének aján-

déka. Ő, a Lét, szeret bennünket, mert ismer bennünket. S mi is annál jobban szeretjük Őt, mennél jobban megismerjük Őt egész teljességében. S mennél átfogóbb és kegyelemteljesebb ismeretünk, annál jobban szeretjük Őt.

Ismét Szent Pál mondja: *Charitas congaudet veritati*. A szeretet örül az igazságnak. De van-e fönségesebb, áldásthozóbb, termékenyebb igazság, mint a Lét ismerete? S mennél jobban szeretjük a Létet, annál jobban megismerjük végtelenségét, jóságát és kegyelemkincseit.

Hatalmas a szeretet izgató, hajtó és unszó ereje. A szeretet emeli szárnyaira érzéseinket, értelmünket; a szeretet hozza mozgásba akaraterőnket; a szeretet győzi le a mélységeket és magasságokat. Isten is, a Lét is, a teljes Szentháromság is arra buzdítanak, hogy szeressünk. Mert ha szeretünk, Ők a szívünkbe szállnak és kegyelemteljes ihlettel ébresztik föl érzékszerveinket és értelmi erőnket, hogy érezzük, lássuk és győződjünk meg, mily édes a Lét, az Úr!

A Létet szeretnünk kell. ha az egész teljességében érzékeinkkel, eszünkkel és ihletett látásunkkal magunkban fényre hozni igyekszünk.

Az ember minden időkben akkor férközött a Lét titkainak birodalmába, amikor a Lét őt először megérintette és szívével, eszével először megnevelte. Ebben az áldott pillanatban gyúlt ki benne a szeretet első heve és a szeretet fellángolásával tárult fel a Lét titokzatosága és kegyelemteljes ereje.

Szeretet nélkül nincs áldásosabb megismerés sem a földiek, sem az égiek körében. Pedig a földiek épp úgy, mint az égiek a Létet dicsérik. Szeretnünk kell a földet és az eget, hogy a Létet magasságában és mélységében megismerjük és hogy a Lét mint mindenben úgy bennünk is áldását szétosztja, azaz „kiteljesedjék”.

Az embert tehát a földi és az égi hatások irányították a Lét felé. De a szeretet tüzében lobogtak föl képességei, és a szeretet elmélyedésében nyitott a mindenben a maga szeretetét nyilvánlatkoztató, kiteljesítő Létre.

A szeretet volt tehát minden időben az iskolamesterünk a Léthöz vezető úton.

Szeretet nélkül nem lehetünk mesterei a látásnak, a hallásnak, az ízlésnek, a szaglásnak és a tapintásnak. Szeretet nélkül csak fátyolon keresztül, félhomályban, süketen, ízlés nél-

kül, és darabosnak látjuk a természet és a természetben mindent. Szeretet nélkül világszemléletünk is csak jelenségeket, felületes hatásokat ragad meg, de a természet fátyola mögé nem tekinthet. Szeretet nélkül úgy siklunk el a természet jelenségei fölött, mint a pók a mélységek fölött. Tudja-e a pók, mi él a víz mélységeiben? Tudja-e a fátyolos szemlélet, mily kincsek rejlenek a színek, a hangok, az ízek, a szagok és a selymes-bársonyos tapintások mögött?

Csak a szeretet ereje visz a külsők, a látszatok, a jelenségek mögé. S minél nagyobb a szeretet, annál többet tár föl. Föltárja az igazságokat. Elkülönbíti a tévedéseket. Félretolja a hazugságokat. Nem csak az egyszerű ember tévedéseit, csalódásait oszlatja el, hanem a tudósokét is. Feloldja az elfogultságokat, a bálványozott közszellemet és napfényre hozza a rejtett igazságot. A szeretet örül az igazságnak. A teljes színültig telt igazságnak.

Szeretet nélkül nincs színültig telt igazság. Mert egyedül a szeretet „telhetetlen”, kielégíthetetlen. S a szeretet ismeri önmagát és nem is akar betelni. Tudja, hogy az ember, bár véges lény, a végtelen felé tör. Tudja, hogy

a végtelenség elérhetetlen eszmény és mégis végső megfeszülésig tör feléje. Az egész Létet akarja.

Az ember gyöngesége a végessége, de fönséges ereje a végtelen felé lendülő szeretet szárnycsattogása. Így halad folyton előre. Így tornyosul szakadatlanul magasabbra, a legmagasabb csúcsok felé. A végtelen Lét felé.

De csak, ha szeretet lángol benne. Mert nemcsak az együgyű ember rabja saját korlátoltságának, hanem a tudós is könnyen, sőt szinte mindig, bizonyos ismeretek és eszmények falai közé zárja be magát. Így tesz a szak tudós, aki csak egy helyben, egy kis szűk körben topog. Ilyen természetű tudós sokszor végzetes tévedés áldozata. Az ilyen azt hiszi, hogy mindent tud, de más tudja, hogy a mindenből nagyon is keveset, sőt rosszul tud.

Sajnos ezekben kihűlt a szeretet mindent átfogó és tüzesítő lángja. És hamu alatt pislog a tehetség. Sőt ki alszik a teremtő tűz.

A teremtő tűz! Mert a szeretet nemcsak unszol, hanem teremt is. A szeretetnek csodálatosak a szemei, a fülei, a szimatai, az ízei és a tapintásai. A szeretetnek belső érzéklései, belső látásai, dallamai stb. fénylenek föl. A

szereket belülről, lényiségének mélységéből érzi a barátságot, a részvétet, a szépséget a természet részei iránt s nem külső, hanem belső fény mellett merül el a jelenségek igazságaiba. Csak a rokonlelkek ismerik föl és ismerik meg és szeretik meg egymást. Csak amit szeretünk, az mutatja meg a szeretet fénye mellett saját belső természetét, igazságát, tárja föl kincsesházát, lényének gazdagságát és szépségét. Egész mivoltát!

Ásványok, növények, állatok titkai mind föltárulnak a szeretet varázsvesszeje és varázsvesszeje érintésére.

S az embereket is csak a szeretet kulcsa nyitja ki. Csak a szeretet érintésére fényesednek fel a lefátyolozott embertalányok emberigazságokká. Viszont az igaz emberek is szeretetben lángolnak föl egymás örömére. Sőt a végtelen Létet is csak a szeretet közelíti meg.

2.

A szeretet tehát nemcsak megismer, de ujjá is teremt. A szeretet a dolgok titkainak mélységéből lát és tanul. A szeretetnek röntgen szeme van. A fátyolokon keresztül az ősi eszméig, az

ösi magvakig, csirákig, a teremtő lényegekig, a fejlődés irányító eszméjéig hatol tekintete. A szeretet nemcsak szeret, hanem titkokat is feltár. A szeretet misztikus erő! Amilyen erő a szeretet, valami olyan erő lakozik a megszeretett dologban is. A szeretet rokon a szeretettel. Mondjuk egylényegű, egy természetű azzal, amit szeretünk. Szereted az ásványt, a drágakövet, a nemes fémet, akkor te drágakő és nemes fém vagy. Szereted a növényeket, a virágokat, a fákat, a természetet? akkor benned él a virág, a fák, az élő növényvilág lelke. Szereted az állatokat, akkor az állatok lelke él benned. Ugyan menj be egy szép képtárba, múzeumba. Csodálatos sziklákat, csendéleteket, remek állatvilágot szemlélhetsz a falakon. A kőzetek, a sziklás hegyek, a vázákba rakott virágok, a szelíden meghúzódó kosok, bárányok; vagy a legelésző tehenek s esetleg zordan néző bikák szinte megszólalnak. Miért? Mert természetük lényegét sugározza vissza a művész. És megteheti. Mert lelkében élnek a növények, állatok, sőt az egész természet titkai.

Ne csodálkozzál ezen. Már Nagy Szent Gergely, sőt előtte mások is tanították, hogy az ember a természet

összes erőinek csodálatos összefoglalója (mikrokozmosz).

Az ember jelent meg legkésőbb a földön és ezért minden erőt összpontosít magában, ami csak előbb a világon megjelent. Azért lehet oly nagy tudós, oly nagy művész az ember. Nem mindenki! Csak a kivételesek. Csak azok, akikből a világerők ez vagy az a példánya hatalmas rimekben csendül ki. Ezek a mindenség titkos erőinek megszólaltatói, regősei, életre ébresztői. Ezek szeretetében lángol föl a természet ereje ilyen vagy olyan irányban. Mert a külső természet vonója megszólaltatja a lélek benső természetének húrjait, mint a hegedűs a hegedűt s így látnak napvilágot, a festői képek, mint ásvány-, növény- és állatvilág. Így születik meg a fizika, a kémia, az élettan és a lélektan. Így csendülnek meg a költők ajkáról a dalok, a regényírók tollából az élet eszményített fény- és árnyképei. A szenvedélyek drámái. Így jelenik meg a zene, a nyugtalan és mégis a mindenség velejéig ható és kifejező világa. És így robban ki a Létnak a megismerése is.

Az ember szeretete lényeglátó. Mindenség titkait feltáró, az ősi elveket és magát a Létet napfényre hozó teremtmő-

erő. A szeretet belülről, a lényegekből, a csírákból, a csíráknak is a lelkéből néző, fényre derítő szem. De van-e bensőbb valami a Létnél, „aki mindenben minden?” s meglátod-e Őt?

Akinek ily szerető a szeme, az minden leplen keresztül lát. Akinek nincs szerető szeme, az vak. A tudós is lehet vak, ha nincs szeretete. Csak gondoljunk az anyagelvű tudósokra. Bizony ezek szeme is rövidlátó. A dolgok felületein csúszó-mászó. A lényegekbe, őscsírákba s a Létbe nem hatoló. Pl. még a jó anyó is a búzaszemben meglátja és szereti a mag lelkét, pedig nem is tudós. Az anyagimádók mindenben csak anyagot látnak, a testetlen, anyagtalan és életetfakasztó erők nem érintik meg eszüket. Mily hatalmas, mily gúnyolódó és mily pöffeszkedő volt az az anyagelvű szemlélet a leltűnt öt században. Rövidlátó volt és nagyszájú, amilyenek minden időkben a szellemtelenek. De ma már új szellemiség virul. Ma minden atom, minden sejt, minden kristály és minden virág oly zengő énekkel dalol a látó szemébe és fülébe! Minden állat és minden ember a lélek, illetve a szellem nyelvét harsonázza. Hiszen ma tudjuk, hogy az anyag is csak látszat, tes-

tetlen és irtózatoss mozgású erők meg-
rögzített állapota. Ma minden erő! És
pedig célbaszökő, ásványt és kristályt,
növényt, virágot és fákat nevelő, álla-
tokat létbeszökttető erő. Eme különbö-
ző erőket a tudósok különböző néven
nevezik: létformák, létmagvak, ősi
csirák, dominansok, irányító eszmék
(Claude Bernard, idée directrice) élet-
elvek (Driesch). Ezek pedig oly sza-
vak, amelyek a tetetlen lényegegig ha-
tolnak és a mindenségnek láthatatlan,
anyagtalan, testi lényeket létreébszökttető
erőit szökllatják meg. Magát a Létet!
Ezt a nyelvet, az élök élettitkainak
nyelvét ismernünk kell! Akkor ránk-
mosolyog minden atom, minden kris-
tály, minden kis parasztvirág, minden
ragyogó szépségű kertészeti növény,
minden kis állat és minden nagy hasz-
nos vagy kártékony állat és még a leg-
kártékonyabb ember lelke is. Mert
mindből a külsön keresztül a belső, a
lélek szökll hozzánk. A művészet is, ha
művészet, ezt a lelket szökllatja meg,
amely a művész szemén keresztül
mindig szép. Mert a természetben
szép-e a részeges vagy a betörő vagy
a rongyos, a lezüllő betyár alak? És
ime a művész képén mindez megszé-
pül, mert a lélek, bármilyen is az a

tárgy az éleiben, a vásznon, a kőben vagy a fában megszépül.

De az ily alakításokhoz csak a lélekbe, a lelkekbe elmélyülő szeretet képes. Szeretet, amely megszépíti a rútat is, mert azt is szereti. Amint az édesanya szereti az ő varas, dísztelen gyermekét is.

Az ily szem előtt az egész nagy mindenség átlelkesül. Erdő, mező, hegyek és völgyek beszélnek és énekelnek. Sőt az egész csillagászati világ meg-elevenedik és lelkesen éneklő természetté magasztosul. Gondoljunk csak Aristotelesre és Szent Tamásra, akik a csillagokat is lélekkel ékesítették és mozgatták. Mennél szebb a csillag, annál fenségesebb lélek irányítja pályáját. Végül a legszebb napot maga az istenség ereje hajtja és élteni. Eme nap körül forog végül az egész csillagvilág összes szellemeivel együtt. Mert az összes csillagok, szellemek és lelkek eleven ereje Istentől nyer lendületet, célt és hivatást. Tehát Isten, a szeretet, mindenek mozgatója és élte-tője. (Dante.)

Ime hogyan ismer mindent a szeretet és mikép teremti újra a világot. És mikép jut el mindenben Ahhoz, aki a legszentebb Szeretet, a legalkotóbb

művész, a magát mindenben megvalósító, kiteljesítő Lét.

3.

És hogyan jelent meg ez a Lét már az ősidők homályában is az ember szerető képzetében?

Megható, hogy az ember abban a mérhetetlen komor multban is érezte, hogy a földi lét nem mindennek a vége, hanem egy új életformának is a kezdete. Temetkezési szertartásai tanúsítják, hogy hitt a sírontúli életben, vagyis hitt a lélek halhatatlanságában, a lélekben és valami oly nagy hatalomban, akinek majd tovább szolgál.

Az őskor emberei nem szólalhatnak, de beszélnek még ma is a primitív népek Afrikában, a Csendes Óceán szigetein, Ausztráliában stb. Ők ma is, távol a művelt emberektől, az őseMBER lelkiségét élik. És ezek is imerik a Nagy szellemet, a Leghatalmasabbat, tehát Istent. Sőt a vallásnéprajz azt tanúsítja, hogy mennél egyszerűbb egy törzs, annál tisztább a vallása. Csak Istenben, lélekben és a lélek halhatatlanságában hisz. Ez a három elem az ősi vallásosság alapja. A szellemeiben,

ördögökben való hit későbbi fok és akkor születik meg, amikor az ember kezdi kutatni, honnan ered a rossz a világban? Bízvást mondhatjuk tehát, hogy a vallás lényegét illetően a primitív ember vallása tökéletesebb, mint az ókori népek (pl. kaldeusok, egyiptomiak, görögök, rómaiak stb.) sok istensége. Sajnos, a primitív népeknél még találunk ma is varázslókat, akik az embereket rémületben tartják, mert mindenféle mágikus, bűbajos hatásokat képesek előidézni. Ezeknek az utódai a művelt pogány népeknél is, mint látni fogjuk, föllépnek, sőt Indiában pl. ma is szerepelnek.

Mindez azt bizonyítja, hogy az ősember is istenes lelkületű volt. A lelkébe volt írva a magasabbrendűség ereje. Amint Kant is mondja, az ősember is metafizikus szellemű és az ég felé tájékozódó lelket hordozott keblében. Az ószövetségi Szentírás pedig vallja, hogy az ember Isten képmása és Isten fia. Azért tudta ő kis eszével is természet fátyolát fellebenteni és a szép és fenséges jelenségek mögött az Istent megpillantani. Sőt ama rejtélyesen homályos ősi időkben is akadt olyan ihletett lelkületű elme, aki a dolgok szakadatlan ira-

mában az önmaóával mindig egyenlőt, az örök mozdulatlant, — a halandók és mulandók között az örök változatlant, — a létezők és nem létezők között a fenséges Létet megragadta. Hiszen a régi nagy népek sokféle és sokszínű istenei között is ott van a főisten, aki a Lét, mint pl. a Brahma. És Brahma isteni szellemisége jellegét minden ókori vallásra rányomta és az indiai vallásbölcseletben és hitben ma is eleven valóság.

Az ókori népek között a zsidóság egyedül egyistenimádó. Isten különös kegyelme tartotta fenn a zsidóságban az egy Istenben való hitet. És ez a Jahve is Mózesnél és a prófétáknál úgy jellemzi magát (mint látni fogjuk): „Vagyok, aki vagyok!” A Lét vagyok! És egyedül én vagyok a Lét. Minden csak létező és azután nem létező. De: „én vagyok!”

4.

Említettem, hogy a primitív népek-nél ma is vannak varázslók, akik rejtélyes erők birtokosai és félelem és rettegés terjesztői. A nép hite szerint ők a jó és a rossz szellemek urai és azok az ő szolgálk. A titokzatosság kö-

de övezi őket, mint pl. a mai fakírokat.

Talán az ő erőikből születtek meg az évezredek homályában a misztériumok. Talán akkor, amidőn a varázslók már magas műveltségű és lelki képzettségű papok, akkor sarjadzottak ki a vallás rejtett erőiből a még rejtélyesebb szertartások. Talán akkor, amikor a papok vallásos műveltsége oly magasra emelkedett, hogy a nép oly fenséges csúcokra szárnyalni nem volt képes, akkor a közönséges néphit mellett, egy a szertartások bűvös varázsai-val fölékesített magasabb lelkiség virágzott ki, amelyekbe csak a legelőkelőbbek és a kiválasztottak pillanthattak be.

Elérkezett szóval az az idő, amikor az ember isteni hivatása iránt érdeklődött. Tudni akarta: mi az Isten volta-kép? Mi a lélek? Mi a lélek halhatatlansága? Mithoszok nélkül. Tudni akarta, mi van a földi életen túl? Vajjon az árnyék birodalmába kerül-e a szomorú lélek, vagy valami tökéletesebb boldogság fénye árad-e reá?

Csodálatos lángelmék voltak azok, akik e kérdéseket és a feleleteket megfogalmazták. Ezek a feleletek valóban csak a lángész kisugárzásai, fel-fénylései!

Pogányok és zsidók egyaránt keveset tudtak a felvetett kérdésekről. Az ószövetségi szent könyvek is csak későn beszélnek a túlvilági élet boldogságáról. A lélek a halála után, mondják, az árnyak birodalmába megy. A ményországról nincs a zsidónak sem fogalma. Csodák nyitják meg az eget Illés és Mózes számára is. A görögnek is hősnek kell lennie, hogy Heraklesz, mint félisten, az Olympusra feljusson.

De voltak lángeszű egyének, akik ihletett gondolataikat és meglátásaikat, mint nagy titkokat, mint misztériumokat, kiválasztott híveikkel közölték. Kaldeában, Egyiptomban, Görögországban virágoztak ezek a misztériumok. Isis, Ozirisz, Mitra, Orfeusz, Pytagorasz, Dionyziosz s az eleuziuszi misztériumok híresek voltak. Perzsia, Egyiptom és Görögország papjai nevelték a kiválasztottakat, fejlesztették szellemi és erkölcsi erőiket s végül örök titoktartás mellett a titkokban mint beavattottak részesültek.

Ezek a titkok mind tudományos (lélektani), mind vallásos szempontból érdekesek és fölötte nagy horderejűek.

Lélektani szempontból, mert a jelölteket a szent szertartások között alkalmassá tették oly istenes élményekre,

amelyeket közönséges lelki állapotban képtelenek voltak élvezni és azokban szent lelki gyönyörűségek között szinte átszellemülni.

Vallásos szempontból azért voltak a misztériumok megszentelők, mert állítólag az átélők erkölcsileg megtisztultak, isteni érzésekkel teltek el és a túlvilági élet örömeit már itt a földön megízlelték.

Ma sokan hiszik, hogy ezen misztériumokban nagy szerepe volt a hipnózisnak. De mégis több is volt az mint hipnózis. A hipnotizáló az embert elaltatja s lelkében oly gyönyöröket ébreszt, amilyeneket akar. De, ha az illetőt felébreszti, az többé semmit sem tud arról, amit látott, hallott vagy élvezett. Az egyiptomi papok állítólag oly képeket tudtak a jelöltekben felébreszteni és oly gyönyörök varázsában tudták őket megfürösztetni, amelyekre a felébredés után is visszaemlékeztek és mint életük legnagyobb boldogságát megőrizték. Ezek után már tudták, hogy van lelkük. Tudták, hogy a halál a lelket nem pusztítja el, mert az halhatatlan. Élvezték egész életükön át az isteni lét jóságát és igazságát. S várták azt a másik életet, amely őket majd befogadja.

Az ókor bölcselei komoly szavakkal vázolják a beavatottak fensőbbrendűségét. Sokrates megjegyezte, hogy „azok, akik ismerősek a misztériumokkal, kellemes reményeket biztosítanak maguknak a halál órájára.” Plato így ír: „Ez isteni felavatás közben egy tiszta fényben ragyogó, különleges és szent látomást élvezünk és felszabadulunk attól a porhüvelytől, amelyet testnek nevezünk és amelyhez ez időszerint úgy hozzá vagyunk növe, mint az osztriga a kagylójához.” Aristoteles véleménye szerint Görögország boldogulása az eleusiumi misztériumokon alapul. Diodorusz is tanúsítja, hogy azok, akik a misztériumokban részt vettek, nemezebb lelkűek, igazabbak és jobbak minden tekintetben.

A misztériumok azonban misztériumok maradtak. A nagy tömegek nem részesültek áldásaiban. A beavatottak a papokkal együtt titkos társaságot alkottak. Egyiptomban és Görögországban egyaránt. Indiában ellenben a társadalmat ez a titokzatos szellem jobban áthatotta. Az idősek, ha a földön családi és állami kötelességeiknek eleget tettek, ma is elvonulnak az erdők magányába és ott készülnek a halál nagy és szent pillanatára. Az isteni Brahmá-

val, a Léttel való végleges egyesülésre. Még ma is így cselekszenek a hívő indusok.

A misztériumok tanulsága tehát egy új és a köznapitól egészen más élet-szemlélet. Megmutatták azt a rejtélyes világot, amely a fizikai anyagvilágon túl fekszik és leleplezték a titkok legnagyobbikát, az ember saját isteni természetét.

A zsidóknál hiába keressük a misztériumokat. De nem is volt rájuk szükségük. Hiszen a zsidó nép nagyjai Istennel társalogtak. A zsidók feje maga az Isten volt. Ő vigyázott népe minden lépésére. Ő viselte gondját. Ő adott törvényeket az élet minden percére és megmozdulására. Vallási, társadalmi és állami életük öre maga Isten. De a zsidók nem hallgattak sem Mózesre, sem a prófétákra, akik ajkán az Úr szava hangzott el. Egész történetük pártütés Isten ellen s egész sorsuk: Isten büntetése a pártütők ellen. Új lelket, új szívet ígért nekik az Úr, de sem lelkük, sem szívük nem javult. Utól is érte őket az Úr haragja. Ezt már Celzus, a II. századi pogány római bölcselő is megállapította.

Ilyen lelkület nem igen volt alkalmas a magasabb vallásos és erkölcsi szem-

léletre. Az Istenhez hűtlenek, a lélek szellemi természete és halhatatlansága iránt is közönyösek maradtak. A feltámadás tanát sem vallották, csak nagyon későn. Szinte Krisztus idejében. A szadducenek felekezete pedig azt mindig elvetette. De azért a zsidó papok ellenük nem jártak el, mert ők voltak a zsidó nép gazdag osztálya. A papok szemében is tekintélyes polgárok.

Mind az ókori misztériumok, mind a zsidóság ingadozó szellemisége azt mutatja, hogy az ókorban az emberiség nem fogta föl teljesen saját isteni természetét. Nem is vonta le a legmagasztosabb tanulságokat sem a misztériumokból, sem Mózes és a próféták tanításából. A halhatatlanság, a feltámadás tana csak homályos képzetek alakjában élt a bölcsek lelkében is. A zsidók Bölcsesség könyveiben is a lélek csak árny, amelyről nem tudni, hogy a halál után fölszáll-e vagy leszáll az árnyak birodalmába. Oda, ahol Sámuel is tengődött. A görögök pedig kinevették Szent Pált, mikor az ismeretlen Istenről és a testek föltámadásáról szónokolt Athénben.

A Mózes arcán lebegő fátyol ott lebegett az egész ókori lelkiesség arcán is.

A fátyol miatt nem látták az ember arcáról sugárzó isteni szépséget és fensőbbrendűséget. Az a fátyol lefátyolozta mind magát az isteni ragyogást, mind az emberi természet isteni jellegét.

Amikor azonban Krisztus megjelent, az ember arcáról és a misztériumokról egyaránt lehullott a fátyol. A titkok nyilvánvalóak lettek.

Az Ószövetség láthatatlan Istene Krisztusban láthatóvá vált. És elhangzott az Istenember ajkáról a szó: Én vagyok az út, az igazság és az élet. És: „Én vagyok a feltámadás és élet s ha meghal is valaki, ha bennem hisz, élni fog örökké.” „Fülöp, mondja más-kor, aki ensem lát, az az Atyát is látja.”

Most már nincs többé szükség avatásokra, titkos társulatokra, titkos szer-tartásokra. Az Üdvözítő az egész világ szívébe, lelkébe harsonázta a csillagok és a Nap fénye mellett: Csak élet van és nincs halál, csak Lét van és minden a Létből nyer létet. A halálban is él a gonosz is és a jó is, csak más-más módon. „Mi — mondja Szent Pál — nem úgy, mint Mózes fődött fővel, hanem fődetlen arccal tükrözzük vissza az Úr dicsőségét. Mindnyájan ugyan-

azon képmássá változunk át egyre fényesebbé az Úr lelke által.”

Mikor az Üdvözítő mint Isten és ember, tanításával és életével a Lét titkát megoldotta, akkor a misztériumok öröme és vígasza közkinccsé vált és a misztériumok megszűntek. Új világ, új életszemlélet, új üdvösség kezdődött. Isten fiainak világa, a megváltott emberiség erkölcsi, társadalmi és Isten fiához illő vallásos gondolkodása. Ezért dicsőítették az Ő születését az éneklő angyalok és az égen ragyogó hajnali csillagok.

5.

Krisztus idejében a bölceleti szellem lehanyatlott s az ész teljes kételkedésbe merült. Mi az igazság? kérdezte Pilátus és Pilátus szellemében folyt a bölcselkedés. Szent Pál ismerte kora bölceletét és ki is mondta róla a véleményét. Irva van, mondja: Elveszttem a bölcsék bölcseségét és az okosok okosságát elvetem. Hol a bölcs? Hol az írástudó? Nem tette-csúffá Isten e világ bölcseségét? Mivel ugyanis a világ az ő bölcsesége segítségével nem ismerte meg Isten böl-

cséségét, úgy tetszett Istennek, hogy a hit hirdetésének balgaságával üdvözítse a hívőket. Mi tehát hirdetjük Krisztust, ... az Isten erejét és bölcsességét. Mert az Istentől származott balgaság bölcsőbb az embereknél és az Istentől származó gyengeség erősebb az embereknél... „Ti (korintusiak) Krisztusban vagytok, ki nekünk Istentől bölcsesség, igazság, megszentelés és váltáság.” Szent Pál viszont a maga tanításáról vallja, hogy az sem nem e világnak, sem pedig e világ nagyjainak bölcsesége, hanem Istennek titkos, elrejtett bölcsesége, melyet Isten e világ kezdetétől elrendelt a mi dicsőségünkre, de amelyet a világ nagyjai közül senki nem értett meg.” De mi most már megértjük, mert „mi Krisztus értelmével bírunk.”

Szent Pál tehát ismerte korának és az elmúlt időknek bölcséletét, ismerte a misztériumok bölcsességét is, de azok az ő szemében mind csak az igazság árnyékai, árnyigazságok. Csak mi ismerjük Isten misztikus, elrejtett bölcsességét, mert nekünk Isten az ő Lélekét adta, „s ez a Lélek mindent átkutat, még az Isten mélységes titkait is”. És mi ezekről a titkokról beszélünk is, de nem emberi bölcsesség betanult sza-

vaival, hanem a Lélek tanítása szerint a lelkieket lelkiekkel magyarázva.”

A misztériumok titkait a Lélek tényleg leleplezte és napfényre hozta és ez a világosság megrendítette az egész akkori művelt világ szellemét és azt meghódította.

Ime Krisztus dicsőségének és győzelmeinek mélységes oka! A misztériumoknak el kellett tűnniök, mert Isten szájából hallotta a világ mindazt, ami az emberiség lelke mélyén évezredek óta bizsergett, de homályos érzéseinek és ködös gondolatainak kifejezést adni nem tudott. Az isteni ajkak ezeket a felhőkbe burkolt gondolatcsírákat napfényre hozták s mivel „erővel” és isteni mélységgel ékeskedtek, a jövő századainak életeszmenyévé váltak.

Csak így tudjuk megmagyarázni, hogy az evangélium oly gyorsan elterjedt, bár óriások küzdöttek ellene.

Az ószövetség is lezáródott. A zsidóság szelleme is lehanyatlott, sőt mint Tacitus és Celsus írásaiból tudjuk, az egész zsidó nép megvetés tárgyává vált. A próféták jövendölései rajtuk beteljesedtek. — Szétszóródtak és új hazát nem nyertek.

Krisztus felhívása: „legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.” Szent Pál pedig harsonázza: „Öltözzetek az új emberbe, ki Isten szerint van alkotva igazságban és valódi szentségben.” Sőt „Istennek egész teljességéig beteljesedtek” s „az ő Lelkeinek erejével a belső emberre nézve megerősödjeteK, hogy Krisztus lakozzék a *hit* által szívetekben.”

Krisztus, a Lélek lakozzék bennünk, kik „Isten templomai” vagyunk. Istenek legyünk. Ez a csúcspontja vágyainknak. Ezt a vágyat az ész is teljesen öntudatra igyekezett hozni. Pogány és keresztény tudós egyaránt, miután Krisztus új korszakot nyitott, nem csak hittel, hanem ésszel is föl akart emelkedni Istenhez. Nem csak a hit, hanem az ész és az öntudat fényében is igyekezett látni a láthatatlant és hallani a hallhatatlant. Istent ugyan nem láthatjuk a földön testi szemekkel, de a kiváltságos lelkek Őt mégis látni akarták. Közvetlenül! Hallani is akarták. Füleikkel!

De a testetlen, anyagtalan Istent hogyan láthatnánk testi szemekkel? Hiszen minden ismeret forrásai az ér-

zékek. Istent pedig nem érzékelhetjük. Érzékeink Istenről nem nyújthatnak oly képet, amelyet azután a gondolkodó ész átvilágíthatna és öntudatra hozhatna. A misztikus tudósok ismét megjelentek és misztikus erőkkel és nem érzékszerveikkel törekedtek Istent szemlélni és észlelni. Sőt, érzékeik előtt ők is a tiszta szellem mögé húzódtak, hogy nagy vágyaikban az érzékek őket meg ne zavarják. A misztikus teljesen szelleme mélységeibe süllyed és ott igyekszik lelki szemével, lelki füleivel a Lelket, Istent megragadni.

Ezen törekvés mögött mélységes bölcséleti elmélet rejlik.

A misztikus tudja, hogy az ember valóban testből és lélekből, anyagból és szellemből áll. Az ember nemcsak állat, hanem angyal is. A szellemi, az angyali világnak legalsóbb foka s az anyagi világnak csúcsa. A fizikai és a szellemi erőknek nemes öntvénye, bár szellemi erői a szellemek világában a legalsóbb fokon állanak.

Az ókor és az újabb korok bölcselői is ezt az igazságot Isten látására és az isteni dolgok megértésére gyümölcsöztették. Ha, mint állatok, csak állati szemünkkel nem is láthatjuk az Abszolu-

tumot (mondották), csukjuk be testi szemeinket, zárjuk be azokat teljesen és nyissuk ki szellemi szemeinket és látni fogunk. Olyanok is akadtak, akik e látás kedvéért testi szemeiket kiszúrtatták, hogy szellemük szeme annál élesebben lásson.

Tehát ezek hittek a lélekben és hittek abban is, hogy a lélek vezérli egyedül a test életét és az agy tudatát is. És egyúttal hittek abban is, hogy ez a lélek már a földön is a testtől független életet is élhet. És vallották, hogy amikor a testet alkotó vegyi atomok: a szén, kálium, hidrogén, oxigén, foszfor. stb. formájában visszatérnek a földre, akkor a lélek, mint az élet mozgató ereje, visszaszáll az örök Istenhez, a Léthez.

Ez az elgondolás is bölcelet, a misztikusok, a rejtélyek kutatóinak bölcelete.

Ezek a bölcselők ezért arra törekedtek, hogy a lelket a testtől már a földön is elválasszák. A testet lefékezzék, a szellemet pedig a maga tiszta és eleven erejében felszabadítsák a test súlya alól. A hipnózisban a hipnotizáló tényleg merevedésbe ejti a testet és saját tetszése szerint sugalmazza látásra vagy nem látásra; hallásra vagy

nem hallásra, sőt jóra vagy rosszra a lelket. A misztikus bölcsező pedig hosszas lelki gyakorlás (tréning), lelki elmélyülés, az érzéki világból való teljes felszabadulás útján igyekszik uralkodni a testen. Azt teljesen lefékezi, megmerevíti, úgy, hogy még a lélekezés és a vérkeringés is megszűnik. A hipnózis és a misztikus állapot között mégis az a lényeges különbség, hogy az előbbiben szükség van a hipnotizőrre, míg az utóbbi esetben a misztikus bölcs saját akaratából jut transzállapotba, elragadtatásba.

Keleten Brahma bölcseői értettek ehhez a lelki felszabadításhoz. Viszont Nyugaton az ujplatonikusok, főleg Plotinos művelte az elragadtatás bölcseletét úgy elméletileg, mint gyakorlatilag. Elmélete szerint ugyanis Isten az ősalap. Ezen ősalapból emanál, sugárzik ki a nousz, az Ige, aki ősi fészke az örök eszméknek és létformának. A nouszból, az Igéből pedig ered a világlélek, az eszmék (ideák) megvalósítója az érzéki világban. Az emberi lélek is a világlélek kisugárzása, emanációja. Az emberi lélek épp azért állandóan a világlélekben fészkel. De viszont, ha a lélek a világlélekben él s a világlélek meg az Igében s az Ige

az ősalapban gyökeredzik, ebből az következik, hogy mi, miként Szent Pál korában a bölcselők tanították, igen a mi lelkünk is „Istenben él, mozog és van.” És ha ez a tan igaz, folytatják, akkor mi az Óseggyel is nemcsak összeforrunk, hanem ezt az Óseggyet meg is ismerhetjük, természetesen szellemi és nem testi szemeinkkel.

Gyakorlatilag pedig nem csak maga Plotinosz, hanem tanítványai is erős és kemény lelki gyakorlatokkal megtanulták az elragadtatás (extazis) művészetét és tudtak is ebbe az állapotba jutni és abban gyönyörködni. Legalább ők ezt vallották és tanították. Kérdés, higgyünk-e nekik?

De ha a pogány bölcselők élvezheték az Istenlátás gyönyörűségét, annál inkább a keresztény misztikusok. A két fél között azonban nagy a különbség. A keresztények szentek! Hősei az istenes életnek és erényeknek! Ők az igazi égi jelöltek! Bár a földön ők is hús és vér, de átszellemült test és átistenült szellem. Ők valósították meg a fenséges eszmét, a Lélek bennük és ők a Lélekben. Krisztus él bennük és ők Krisztusban. S mind a hárman Istenben. Amint az Úr Jézus tanította: „Ama napon majd belátjátok, hogy én

az Atyámban vagyok, ti pedig énbenem, én pedig tibennetek.” „Majd ha pedig eljő a Szentlélek, az igazság lelke, ki az Atyától származik, Ő majd tanúságot tesz rólam.” És „Ő majd megdicsőít engem, mert az enyémből kap és azt hirdeti nektek.” Ez a szellem élt a nagy és szent átélők és látók lelkében. És Szent Bernát, Szent Bonaventura, Aquinói Szent Tamás mind nagy hittudósok és Istenlátók és Istent átélők is. És az ő nyomukba lép a Nagy és Kis Szent Teréz és annyi más jámbor nő. „És amennyire ezeket a szent élményeket ismerjük, őszintén mondhatjuk, hogy Szent Pál látomásához és kegyelemteljes benyomásaihoz hasonlók.” Tudok egy embert Krisztusban, ki tizenegy évvel ezelőtt testen-e vagy testen kívül nem tudom, Isten tudja, elragadtatott a harmadik égig... és titkos ígéket hallott, amelyeket embernek nem szabad kimondania.” (Kor. II. 12.) Ezek az élmények rajzanak a szentek megnyilatkozásaiból. De ők méltók is voltak a boldogító elragadtatások gyönyöreire. Hiszen a látó és megélt szentek mind öntudatos szentségr törekvők, mind a jószágos Isten templomai, szentségtartói, Krisztushordozói és egyúttal az isteni

kegyelmek boldog részesei. Ők a krisztusi Istenképmások. Ők igazán az isteni természet részesei.” Ők valóban az istenek. Ők akartak igazán Istennel egyesülni. Őt látni. A mennyországot már a földön élvezni. Betekinteni az égiek boldogságába és titkaiba. És ezt a kegyelmet meg is kapták és a kegyelem tette őket látókká.

Az egyház azonban órájuk is vigyázott. Figyelt, hogy az ördög hálóiába és látomásaiba ne kerüljenek. Az ördög áldozatai ne legyenek. Az egyház vigyáz az ő írásaikra, akár szentek legyenek, akár csak írók, mint pl. Eckhart vagy Suzo stb. Mert a pantheizmus veszedelme könnyen kísérelheti tollukat és eszméiket és eretnekséget taníthatnak. Az egyház mindig megbélyegezteti az álmisztikusokat, az eltévelyedőket.

7.

Régi és új bölcselők, a régi népek és a keresztény világ misztikusai egy nagy tanúsággal szolgálnak. T. i. hogy az ember keresi Istent. Az ember a földi életben is látni, hallani kívánja az Abszolútot, a Fenségést, a Létet. Az emberben az isteni szellem hő vágya mindig dobogott, a tiszta szellem éle-

tét élni, élvezni. Az ember mindig és minden körülmények között Istennel is foglalkozott. Istentől ered, Istenhez sóvárog! A honvággy tüze lángol benne, Istenhez! A Léthez, mint ősforráshoz. Ennek a tűznek legegyszerűbb és legközvetlenebb eredménye, hogy képes ő, a véges lény a Végtelennel foglalkozni. Nem a matematikai végtelennel. Hiszen ez csak elvont eszme és nem élő valóság és eszmény. Az ember az élő, a teremtő, a világot építő és fenntartó Végtelennel szerelmeskedik. Készakarva írom: szerelmeskedik! Miért? Mert szeret. És honnan van ez a szeretet? A Végtelenből, aki őt, az embert, előbb szerette és a szeretetet is az ember szívébe öntötte. Az ember azért szereti Istent, mert Isten szereti az embert. Sőt Isten előbb szerette az embert, mint az ember az Istent. Mert az embernek ezt a szeretetet előbb valamiképp éreznie kellett, míg ráeszmélt és maga is szeretetre gyulladt. Hiszen mielőtt a fájdalmat is igazán éreznők tagjainkban, már a fájdalom ott sorvaszt és bizsereg tagjainkban. Mielőtt szeretetre gyulladnánk, a szeretet is már mint édes megézés meghat és szárnyaira vesz. A pantheisták mondták: „Azzal a szemmel lát Isten,

amellyel én magam is látok. Az én szemem Isten szeme!” Én pedig azt mondom, amely szeretettel Isten szeret engem, azzal a szeretettel szeretem én őt. Ő bennem szeret, én pedig őbenne. Hiszen minden Ővele, Őáltala és Őbenne történik!” A szentmisében is így imádkozik a pap!

Ebből valamikép következik, hogy az ember azért gondol mindig szeretettel a Végtelenre, mert a Végtelen is szereti és gondol a végesre. Ha nem így volna, akkor ez a véges porszem, az ember hogyan is tudna a Végtelenig fellángolni. De ha a porszemben a végtelen Isten szeretete él, mozog és van (hiszen Istenben élünk, mozgunk és vagyunk), akkor a porszem, igen is, végtelenbe lobogó lánggal lobog.

Lobog és lát. A szeretet tüzében kigyúl lelki szeme, felfénylik benne a Lét világossága és Szent Ágostonnal zengi: „Te magad vagy bennünk a látó, mert te adtál belénk szellemet, hogy így lássuk művedet és szeretetre induljunk irántad. (Vallomások 13. k. 34. f.)

Minden igazságnak gyökerén a Lét, a Végtelen él. Ezt is átéli Szent Ágoston: „S mikor tépelődtem, hogy talán nem is létezik Igazság... messziről

kiáltád felém: Én vágyok, aki vagyok!
Meghallottam, de úgy, hogy a szívem-
mel hallottam meg s többé nyoma sem
volt a kételkedésemnek.” (Vallomások
7. k. 10. f.)

Ez a szellemisség élt sok keresztény
bölcselemben. Szent Anzelm, Descartes,
Leibnitz stb. stb. mondták: gondolom
az Istent, tehát van! Igenis van! Még
pedig bennem van. S én csak azért
gondolhatom Istent, mert Ő bennem
van s ha nem volna bennem, soha Rá,
a Végtelenre nem gondolhatnék. Mert
a Végtelen ad nekem létet, működést
és erőt. Esse, virtutem et operationem.
Ő sugalmaz, illuminat és Ő fényesíti
föl elmémet, mivel „arcod fényével pe-
csételsz meg”. Signatum est super nos
lumen vultus tui Domine. (4. Zs.)
Igen, a Végtelen maga ébreszti föl
gondolaterőinket a gondolkodásra és a
látásra. Ő ad nekünk képességet arra,
hogy Végtelenségében elmélyedjünk.
Hányszor és mily változatos alakban
mondja ezt a zsoltáros! Pl. Quoniam
tu illuminas lucernam meam, Domine,
Deus meus illumina tenebras meas.
Bizony, te gyújtod meg Uram, szövét-
nekemet. Én Istenem, tedd világossá
sötétségemet. (17. Zs.) Vagy „mond
Uram lelkemnek: Én vagyok a te üd-

vösséged”. Mert „az Úr megvilágítja a vakokat”. Dominus illuminat caecos. (145. Zs. stb.) Isten fénye fénylik az Istent meglátó lelkekben. Azért mondja Plotinosz után Goethe is oly szépen:

„Ha nem volna szemünk napsugaras, a napot szemünk nem pillanthatná meg.

„Ha nem szunnyadna bennünk Istennek ereje, az isteni dolgok iránt hogyan lelkesülhetne?”

És milyen szépen mondja a zsoltáros is:

„Ki mehet föl az Úr hegyére?

Ki állhat meg az ő szent helyén?

Az, akinek keze ártatlan, kinek szíve tiszta,

Ki magát hiúságra nem adja.

Ilyenek azok nemzedéke, kik őt keresik,

Kik Isten arcát keresik.”

Latinul: Haec est generatio quaerentus faciem Dei.

És mennyi Istenkeresőt látnak szemeim! Mennyi Isten felé lángoló lelket! Helyes és helytelen keresőket!

Helyes úton járnak a tiszta szívűek, a jámbor lelkek. Azok, akik Isten jelenlétében élnek! Akik vallásos kötelezettségüket teljesítik. A szentségekhez járulnak. Isten kegyelmét esedezik.

A jámbor tudósok, az egyszerű Is-

tent félő természetes eszű lelkek!
Mindezeket az Úr szellemileg felvér-
tezte a fenségesség látására.

„Szívet adott nekik a gondolkodásra.
És beöltöztette őket bölcs okossággal.
A szellem tudásával látta el őket.
Értelemmel töltötte be szívüket.
Szemét szívükbe helyezte.

Hogy megmutassa nekik művei nagy-
ságát.

Ők pedig magasztalják a szent nevét
és dicsekedjenek csodáival!

És beszéljék el művei nagyságát.
Mert látta szemük az ő dicső fenség-
gét, kihallgatta fülük az ő fölséges
hangját” mondja Jézus, Sirák fia köny-
ve. (17.) Viszont a Bölcseség könyve
így énekel (13).

„Balgák mindazok, kikben nincsen
Isten ismerete.

Kik nem tudták látható jókból meg-
ismerni *azt, aki vagyon.*

S a műveket szemlélve nem ismerték
föl az Alkotót.

Mert a teremtmények nagyságából,
szépségéből

Nyilván meg lehet ismerni azok te-
remtőjét.”

A hitetlen természettudósokról meg-
keményen megállapítja.

Ha a tudásban annyira vitték,

hogy át tudták kutatni a világot, honnét van, hogy annak urát nem tudták előbb megtalálni?”

Sajnos, sok tudós és nem tudós helytelen úton keresi Istent.

Nem akarok pörbe szállni a szellemidézőkkel (spiritiszták), sem a theozofusokkal, az úgynevezett Istent kutató bölcsekkel, sem az antropozofusokkal, akik az ember szellemi, angyali természetét már itt a földön szeretnék a testtől függetleníteni és csak természetes szellemi erőikkel kegyelem nélkül úgy látni, hallani és érteni az isteni dolgokat, mintha már itt a földön is tiszta szellemi életet élhetnének.

Bár ezek is Istent keresők, de nem a kinyilatkoztatás útján járnak. Mi őket nem követhetjük. Mi azt követjük, aki úgy jellemezte Önmagát: „Én vagyok az út, az igazság és az élet.” Vagy amint ezt a mondást Szent Ágoston alkalmazza. *Ego sum via, veritas et vita; hoc est per me venitur, ad me perventur, in me permanetur.* „Én vagyok az út, azaz az én utamon kell járni, hozzám kell eljutni és bennem kell maradni.” Krisztus útja az igazi út, ez az út csak Krisztushoz vezet és az út célja, élni Krisztusban, az igazságban és benne megmaradni.

Avval kezdtük elmélkedésünket: a szeretet örvend az igazságnak. Erre tanított Szent Pál apostol. De kicsoda a legfőbb szeretet? Isten! feleli Szent János. Deus Caritas est, az Isten szeretet és a szeretet örül az igazságnak. Hisz ő a legfőbb igazság is, sőt minden igazságnak eleven forrása. De Szt. János rögtön azt is mondja: aki a szeretetben marad, Istenben marad és Isten őbenne. Tehát: szereted az Istent, Isten benned van és te Istenben. Szereted az Istent?, az igazság is benned van és te az Igazságban. Mennél jobban szereted Őt, annál jobban szeret Ő téged és annál több fényt sugároz beléd. Igazságfényt! Istenfényt. Istenmeglátást és jelenlétének megszentelő boldogságát. És azt a nagy tényt, hogy Ő a Lét! Ő az, „aki nagyon”.

A keresztény bölcselő mindig érezte és tudta, hogy esze haladását egy felsőbb forrásból besugárzó fény is megvilágítja. Fény, amelyet az ő esze a csillagok felett is megtalál, bár testi szemei előtt eltakartan és mégis fényesebben, mint a nap, mert e fény a napnak is eredendő oka. És ez a fény nem hideg fény, hanem nagyon is átlátható meleg fény, szívünket, érzéseinket, akaratelhatározásainkat áthevítő

és kimondhatatlan boldogsággal eltöltő szent fény, hevület. Ez a szent tűz új életet, új boldogságot, új embert alakít. Az Istennel legbensőbbben összeforró átszellemült, sőt átistenült embert. Csoda-e, ha ez az ember Isten kegyelméből oly élményeket észlel, ízlel és hall, amelyek nem belőle, hanem magasabb élőforrásokból fakadnak? A minden élet, érzés, gondolkodás és cselekvés ősforrásából, Istenből. Ez az áldott pillanat az, amikor az ész minden okoskodása és természetes megvilágítása csak gyertyaláng ahhoz az izzó és ragyogó fényhez képest, amely belülről és mégis felülről lelkébe világít és oly eleven biztonsággal, meggyőződéssel és igazságérzéssel tölt el, amelyet semmiféle okoskodás szülni nem képes. Evvel a fénnel eltöltött lélek és ész az igazságot nemcsak ízleli, hanem élvezi is, nemcsak észleli, hanem tágranyílt szemekkel látja is. Istent nemcsak felhőben és felhő mögött, hanem kegyelemtől felfokozott és felékesített látással és szívvel szemléli és megérzi.

De nem mindnyájan! Csak azok, akik a tökéletesség útján, Krisztus útján, valóban az igazsághoz, Krisztushoz jutnak és Krisztusban hűséggel meg-

maradnak. Az ilyen lelkekben szállásra talál Krisztus és meglátja vendégét a lélek is. Én hiszem, hogy a szentek ily csodás magasságra és mélységre; és ily minden képzeletet felülhaladó boldogságra magasztosulnak. De csak a szentek! És nem hiszem, hogy akár a spiritiszták, akár a theozófosok, akár az antropozofusok a szentek látásával és érzéseivel dicsekedhetnek. Mert csak a Krisztus útját járók méltók a szentek élményeire.

A bölcsélet nyelvén ezt így fejezem ki. Ha szívünk és értelmünk Krisztus szellemében elérkezik Istenhez, az örök, mozdulatlan és mégis mindent mozgató, testetlen Teremtőhöz, Gondviselőhöz és Legfőbb Jóhoz, akkor Isten úgy jelenik meg majd előttünk, mint saját természetének nagyszerű és hozzáférhetetlen világosságába burkolt Istenség. A szentek az elragadtatás áldott perceiben így élvezték a Legfőbb és Legboldogítóbb Jót. Az égből alászállott út, igazság és élet. Krisztus, így hozta meg választottainak a boldogító és felmagasztosító életet, azt a kegyelemmel felfokozott, felerősített képességet, hogy Istent már a földi életben is megízleljük és megésszeleljük; lássuk és halljuk.

A szentek, a látók boldogsága a miénk is lehet. Az ő erős hitük a mi aggodalmainkat is eloszlatók. Ővelük és Őbennük mi is megdicsőülünk és Isten látására méltók leszünk. És ez a megélés és látás a minden létező ősökének a legfenségesebb és legelső Létnek az élvezése.

Ha a zsidó próféták látomásait, beszédeit olvassuk, szintén ezt a meggyőződést merítjük. A jó próféták élményeinek, ihletett látásának összes körülményei bizonyítják, hogy őket az Úr valóban meghívta és nagy feladatokkal bízta meg. De akadtak (úgy látszik nagy számban) álpróféták is, akik az igaz próféták küldetése ellen léptek föl. És dicsekedtek: „Álmod láttam! Álmod láttam! és a saját szívük csalárdságát jövendölték. Arra törekszenek, hogy megfeledezzék népem az én nevemről az ő álmaik miatt.” (Jeremiás 23, 24.) És az Úr haraggal fordul el tőlük és kérdi: „ugyan ki vett részt az Úr tanácsaiban? Ki látta és hallotta az ő beszédét? Ki figyelt az ő igéjére és ki hallotta azt... Ha részi vetek volna az én tanácsomban és az én igéimet adták volna tudtára az én népemnek, akkor én bizonyára eltéri-

tettem volna őket rossz útjukról és igen gonosz szándékaiktól.”

„Vajjon csak a közelből vagyok-e én az Isten? úgy mond az Úr. És nem vagyok-e Isten a távolból is.”

„Vajjon elrejtőzhetik-e bárki is rejtkehelyén úgy, hogy ne lássam őt? — úgy mond az Úr.”

„*Vajjon nem én töltöm-e be az eget és a földet?* — úgy mond az Úr.” És Szent Ágoston még hozzáteszi: „a te valóságod tartja össze a mindenséget.”

Ezek a szavak csengjenek füleinkbe, ha álmisszitikusok, ha még oly jámbor lelkek is, (spiritiszták, theozófusok, antropozófusok), akik mind nem hivatalosak az Úr tanácsaiban és nem részesültek kegyeiben, füleinkbe suttogják: ezt láttam! ezt hallottam! De köztük volt-e az Úr? Az Úr, aki így jellemzi magát és mindenüttjelenlétét: „Vajjon nem én töltöm-e be az eget és a földet?”

Igen! Az egész mindenséget! Mert Ő egyedül van mindenben és mégis mindenben kívül. Egyedül karol át mindent és Őt semmi sem öleli magához teljesen, mert Ő minden véges fölött végtelenül felmagasztosul. Minden helyen ott van, hely nélkül. Minden benne van, de körvonalai a végtelenbe sugár-

zának. Mindenhol van és mindenhol teljesen és nem részenként. Érezni lehet, de látni nem. Minden csak rész és azért kezében van. Ő az egész s azért mindenen kívül van. „Betöltöm az eget és a földet” azért Ő a legteljesebb, minden létező, minden jeles képességét magában foglaló és egyúttal végtelenül fölülmúló lény. A legigazibb, legerősebb, legszebb, legjobb Lény; Lét; Isten!

Nevek: Pythagorasz, Szokratesz, Plato, Dante, Szent Tamás mind megannyi véges bölcsesség, éleslátás, művészi szemlélet, fogalomvilág hordozói.

A Lét egyedül végtelen. S ez a végtelen Lét Isten! Minden létező ősi fészke!

Óhózzá lángol föl minden szív, minden ihlet, minden kegyelemtől szárnyrakelt Szent. Van-e emberi érzés, fogalom, elragadtatás, mely Őt egészen átölelhetné és kifejezhetné? Nincs! Csak igaz, jó és nemes vágyak lobognak és dalolnak, akarnak, de soha be nem telnek a Léttel!

Igyekezünk Isten kegyelmével ennek a Létnek végtelen titkaiba elmerülni és mélységét és magasságát legalább megsejteni és megérezni.

II.

A LÉT DICSÓSÉGE

Lét

— Ki vagy Uram, — kérdi Mózes az égő, de el nem égő csipkebokorból szóló nagy Ismeretlent.

— Én az vagyok, Aki vagyok — elmégy a Fáraóhoz és kéred: őt, bocsássa el az én népemet, a zsidókat.

— De hisznek-e majd a zsidók nekem?

— Mondd meg, hogy az küldött, Aki van!

Az Úr Isten így nevezte meg Önmagát. „Aki vagyok!” Nem mondja, Jehova vagyok, hanem „Az vagyok, Aki vagyok”.

Más szóval a Lét vagyok! Isten vagyok!

Ne félj tehát. Kapaszkodjál a Létbe! Bízzál a Létben! Hígy a Lét erejében.

Nem adok hadsereget, hogy harcolj a Fáraó ellen.

Nem szősz cselt Fáraó ellen!

Nem adsz válságdíjat.

Hivatkozz rám, a Létre s a Fáraó engedni fog. Ő ismeri a Lét fenségét! Azt, aki van! Aki az igazi Lét!

Nincs erősebb a Létnél, mert minden létezőnek a Lét az Ősalapja.

Nincs bölcsőbb a Létnél, mert minden bölcseségnek Ő az ősforrása, Igéje.

Nincs lelkesebb a Létnél, mert a Lét minden léleknek a Szentlelke.

A Lét, Isten, Gott, Dieu, Deus. Más, más szó zengi a Lét nevét, de Ő magát Létnek, Aki van, nevezte.

Mert senki sem oly fenséges és feltétlen, mint a Lét.

Mert senki sem oly független, mint a Lét.

Mert senki sem oly végtelen, mint a Lét.

Mert senki és semmi sem oly örök és végtelen, mint a Lét.

Ő az Alfa, mondta egy alkalommal. Vagyis mindennek a kezdete. Ő az Omega is, vagyis mindennek a vége. Mondta ugyanakkor.

Még nem voltak az egek és a földek s ő már volt.

És elpusztulnak az egek és csillagok s ő még lesz.

Minden születik, kínlódik és meghal, de ő nem változik. Örökké ugyanaz.

Mert ő a tiszta, örök változhatatlan Lét. Kezéből bocsájt ki mindent; és Magához visszavár mindent. „Kilélegzi a világot és egykor ismét Magába visszaszívja.”

„Aki van” ad létet, erőt és sugalmazást mindennek.

Mindenben Ő a mozgató, a lélek és a szellem. Minden kis tett, minden jó gondolat, minden szent láng Őbelőle fakadó.

A Lét végtelen

Alkossunk nagy, végtelen nagy fogalmat a Létről! Végtelen fogalmat. Hiszen a Lét az Isten! De tudunk-e mi a végtelenről fogalmat, hozzá méltó gondolkifejezést alkotni? Ez lehetetlen. Hiszen a végtelent csak a Végtelen mérheti föl. S mi az ember esze a végtelenhez? Szikra a lángtengerben. És mégis ez a szikra is láng. E szikrában is a láng szikrázik. Amint a tenger tükröződik a tengercsöppben is. Nem végtelen az ész, de a végtelen vetülete. Goethével beszélhetek. Ha a szem nem volna napsugaras, nem láthatná a napot. Ha az ész nem volna isteni, hogy tudna az Isten, a Végtelen

felé törni. Igen, eszünk, szellemünk végtelen dicsősége igazán csak a Végtelen közelében mulatozik. Ott settenkedik és örökké ezt rajzolgatja!

Nem csak most. Nem csak Krisztus óta! Évezredek előtt, abban az oly iszonyatosnak képzelt történelem előtti éjszakában és elhagyottságban is már oly ismereteket, elgondolásokat alkotott magának, amelyek a Végtelenhez méltók voltak. Mert mikor az indiai, az egyiptomi, a zsidó stb. bölcsek a Végtelenről elmélkedtek, akkor már az emberiség mögött régóta oly hagyományok, megfigyelések, tapasztalatok, szóval a bölcsesség oly kincsei rejtőztek, amelyek eredetéről nekünk most sejtelmünk sincs.

A keleti bölcsek tudták, hogy a Végtelen valóban végtelen. Tudták, hogy „Az, aki van”, a tiszta, a feltétlen Lét, megismerhetetlen. Azt is tudták, hogy aki tud is valamit a Létről mondani, az még nem ismeri a Létet, mert a nem teljes tudatlanság, még nem fenéséges tudás.

„Az ismeri Őt, aki azt hiszi, hogy nem ismeri. És nem ismeri az, aki azt hiszi, hogy ismeri. Akik teljes tudatlanságban vannak, azok ismerik a Létet legjobban.”

Oh! ezt a gondolatot a keresztény bölcselek is vallják. De azért nem csüggednek. Érzik, hogy az isteni Lét húz és vonz magához; és épp ebben a húzásban és vonzásban ismernek rá a végtelen szeretetre. Nem csak az ész, a szív is ismer. Sok-sok jó, rossz lelket ismer meg inkább a szívünk, mint az eszünk. A szívvel vértezett ész pedig belátja, hogy ha nem is ismerhetünk meg mindent, az nem ok arra, hogy beletörődjünk a teljes tudatlanságba és eszteleneknek tartssuk magunkat.

Ép ezért őseink is rendületlenül elemezték Isten saját vallomását: Az vagyok, aki vagyok. Ez a vallomás mélységes mint a végtelenség, de mégis az ész fényét is felgyújtó és látomásokat szülő, amint a nap fénye sem mindig vakító, sőt a szemet elevenítő és látásra gerjesztő.

Tudós és bölcselek feltárni igyekeztek az isteni kijelentés mély értelmét. S vallották, hogy Isten, a végtelen Lét önmaga által létező. Valamennyi oknak ok nélküli oka. Ő minden! Minden Őtöle, Őbenne és Ővele létezik. Ő ad mindennek létet, erőt és hivatást a működésre. Ő mindennek ismeretlen lét-tartálya. Ez a világegyetem Őtöle ered

és Óhozzá tér vissza. Az összes világoknak Ő a létoka. Az Ő akaratából dobbannak az idő és a tér keretébe és az Ő akarata tartja föl a létben, amíg akarja. Ez az akarás teremtő akarat. Ronthat, teremthet száz világot. Minden Óbenne van és Ő mindenben. Ő a Teremtő, ezáltal az örök mozgató.

A Lét sötét éjszakája

Az ember benső sugallatból, természetének csodálatos erőiből rádöbrent a Lét mérhetetlenségére és kimondhatatlanságára. Évezredek homályából fénylett föl a Lét titokzatos lényisége és az emberi ész gyarlósága. A végtelen Lét lenyomta a pislákoló észet és ez a gyarló ész nem tudott a végtelen Léttel benső kapcsolatba jutni.

Akadtak mégis kiváló szellemek, akik lelkük ösztönös ihletével megérezték, hogy a Lét fenségéhez, bár alázattal, de közeledni kell. Hiszen a Lét nem csak vakító fény, de szívet, lelket felajzó jótékony világosság is. A nap sem azért van, hogy belenézzünk, hanem azért, hogy fénye mellett lásunk, melegedjünk, testileg, lelkileg felemelkedjünk. S amint sokat tudunk

a napról is, de nem mindent; s talán épp az a leglényegesebb, amit róla nem tudunk, épp úgy a leglényegesebbet a Létről, az okok okáról sem fődözzük föl. Amint azonban a Nap hatásaiban ragyog élénk, épp úgy az okok oka is okozatokban és áldásaiban, műveiben és hatásaiban s főleg világot szabályozó törvényeiben tárul élénk. Ezek az Ő fenségének kiragyogásai.

A régi Isten-keresők is így érezték. Sajnos azonban, ők a Végtelen tulajdonságaiban nem csak gyönyörködtek és felmagasztosultak, hanem azokat megistenítették és megszemélyesítették. Így születtek meg a Végtelen tulajdonságaiból a pogány istenek. S mivel az ember gyarló s a Végtelen tulajdonságait is csak eszéhez mérten leste el, azért a végtelen isteni tulajdonságokból is csak véges, tökéletlen isteneket alkotott magának. Ezek az ember alkotta istenek mégis közelebb állottak hozzá, mint a „megközelíthetetlen” fénybe foszló végtelen Lét s több bizalommal, több hittel is közeledett feléjük, mint magához a végtelen Léthez.

A fejlődés tovább haladt! Mivel az ember kedélyét ezek a saját maga alkotta istenek eléggé kielégítették, a

végtelen Lét méltósága elméjében lassan elhomályosult, sőt idővel annak teljesen nyoma is veszett úgy, amint a nap ereje is teljesen elvész az éjszakában.

Csak a papok, a tudósok és a kiválasztottak őrizték meg, mint titkos tant, a végtelen Lét bölcsességét. Így maradt fön­n és élt a Lét eszméje Indiában és Egyiptomban. Így ismerte meg Egyiptomban Mózes is a Létet. S azért nevezte magát Isten Mózes nyelvén Létnek. Az vagyok, aki vagyok. Ezt a mélyértelmű igazságot az egyiptomi zsidók is értették! Hisz a zsidó lélek tudott mindig a népek lelkéhez férköz­ni, hogy később a népek lelkét magához idomíthassa, vagy egészen a népekhez símuljon.

A Lét mélységét és magasságát az Úr Jézus varázsolta ismét elénk. Ő emelte föl hozzá szívünket.

A megközelíthetetlen, a kimondhatatlan titkot egy szóval oldotta meg. A Lét a mi Atyánk. Ez a szó ugyan nem világít be a mérhetetlen titokba. Nem leplez le észbontó igazságokat. Sőt nagyon is emberi nyelven és emberi ér­zéssel a Létet egészen közel hozza szívünkhöz. Az Úr Jézus nem akarja, hogy féljünk a Léttől, hanem, hogy

szeressük. Nem akarja, hogy fussunk Tőle, hanem, hogy Átala, Benne és Vele magasztosuljunk és istenüljünk meg.

A pogány ember lelke halála után a Hadeszbe szállt és ott, az árnyak birodalmában, folytatta a már értelmetlenné vált és nyomorúságos földi életét. A zsidó ember sem ismerte még Isten országát, a mennyországot. A pogány embernek, mint Heraklesznek, emberfölötti hősként kellett tündökölnie, hogy mint félisten az Olymposzra juthasson. A zsidó Enoch, Mózes és Ilés is csak kivételek és Istenhez ragadottak. Krisztus ellenben a Miatyánkban tanított meg a Lét titkára, hazájára, akaratára s a mi megistenítésünkre. A Lét a mi Atyánk, aki bennünket haza vár, az Ő országába, ahol magát majd végleg kinyilatkoztatja s boldogságát feltárja.

Földi vándorlásunkon tehát maga Krisztus vezet; az Isten fia. A Végtelen Őbenne véges emberi alakban jelent meg, hogy a Végtelenhez, az Atyához vezessen. Aki engem lát, — mondja — az Atyát látja. Aki engem követ, jó úton jár, mert „Én vagyok az út, az igazság és az élet.” S akinek a lelke még több fényre, világosságra és szeretetre

szorul, azt a Szentlélek világosítja, vígasztalja és gyújtja lángra.

A Lét az Úr Jézus tanításának központjában foglal helyet. A Lét titkát szellemünk nézővonalának középpontjába helyezte, hogy azt alázatos szívvel és lélekkel szemléljük, bár annak mélységeit soha eszünkkel fel nem mérjük.

A Lét titka a Szentháromság titka. Szent János evangelista, Szent Pál, a nagy egyháztanítók és az egyház kiváló és szent doktori elmélkedtek a Lét titka fölött. S bár a Lét sötét éjszakáját fényre nem derítették, de eszünkhöz mégis közelebb hozták.

Szent Ágoston lelkéhez fordulok most és az ő lángelméjének fényébe illesztem a Lét titkát, a Szentháromság tanát. De ne gondoljuk, hogy e nagy tudós felmérte a Szentháromság végtelenségét. Óh nem! Csak közelebb hozta szemeinkhez. „Mert senki sem ismerte az Atyát csak a Fiú és mindketőnek Lelke. És senki sem ismerte a Fiút, csak az Atya s az Ő lelkük”, mondja az Úr Jézus.

„A Szentháromság — mondja Szent Ágoston, — teljesen egyedül Teelőtted ismeretes. Az a mindenekfölött csodálandó és kimagyarázhatatlan, minde-

nek fölött értelemfölötti, minden lélekfölötti, minden érzéket, észet, fölfogást, sőt az égfölötti szellemek minden lényegét felülmúló Szentháromság, melyet sem elmondani, sem fölfogni, sem megismerni nem lehetséges, még az angyalok szemeinek sem.”

Hogyan ismeri meg mégis az ember ezt a kimondhatatlant? „Megismertelek, mondja Szent Ágoston, de nem úgy, ahogy vagy, hanem megismertelek, amilyen nekem vagy és azt is nem nélkülöd, hanem veled, mert világosság vagy, mert megvilágosítottál engem.” Isten fényében ismerte tehát meg a zsoltárversből Istent. „És beledördültél felülről nagy szóval fülem belső hallásába, — megtörted süketségemet és íme, hallottam hangodat. Megderítéd vakságomat, látám világosságodat és fölismertem, hogy az én Istenem vagv.” „Megvilágosítottál engemet, világossága e világnak s amikor láttalak, megszerettelek téged. Mert senki sem szeret téged, aki nem lát és senki nem lát, csak az, aki szeret téged.”

Nos, és hogyan rajzolja meg ezek után a nagy bölcs Isten, a Lét arcképet? Nehéz feladat!

A Lét legmélyebb titka

Szent Ágoston lángesze sem tudja a Lét legmélyebb titkát felfedni. A Szentháromság fölülmúlja a véges ész képességét és a legelragadóbb nyelvnek is a szépségeit és kifejező erejét. A kinyilatkoztatás nyujt fényt és megvilágítást, hogv valamit mégis, ha nem is a titkok legbensőbb lényegéből, legalább műveiből megtanuljunk.

A Lét testetlen, tiszta szellem. Teljesen egész. Tökéletes. Változhatatlan örök forma. (Forma aeterna et immutabilis.) Nem növekszik, nem csökken! Egészen kész és örökké azonos önmagával. Nincsenek szemei és lát. Nincsenek fülei és hall. Nincsenek érzékszervei és minden benyomást, hatást felfog. Nincsen agya és mindent tud. Sőt, Ő a tudás maga. Ő a jóság, Ő a szépség. Minden tudás, minden jóság, minden szépség Őbelőle ered, Őt másolja. Mi azért tudunk, mert Ő arra teremtette eszünket. Azért vagyunk jók, mert arra képesíti akaratumkat. Azért alkotunk szép műveket, mert érzéket adott nekünk a szépségek iránt. Mikor a saját képére teremtett bennünket, vérünkbe ojtotta az igazság, a jóság és a szépség szere-

tetét s ez a vérünk többre tanít meg bennünket, mint bármely tudomány kívülről. Csak azt nevelhetjük ki magunkból, ami vérünkben, természetünk kincsházában pihen és ébredésre vár.

A Lét hatalmas, igaz és jó. Az ember ősi természete harmonázza a Lét teljességét, hiánytalanságát és végtelenségét. Az ember saját és az egész mindenség arcáról leolvassa, mily feltétlen, változhatatlan, örök és kimeríthetetlen gazdag a Lét. Főleg teremtő hatalma, végtelen bölcsesége és szeplőtelen szentsége, Szentlelke előtt borul le az emberi ész. Leborul, mert Isten maga nyilatkoztatta ki Létének e három vonását. Atya, Fiú és Szentlélek a Lét. Erő, Eszme, (Ige) és Szentség. Erő nincs Eszme és Jóság nélkül. Eszme, (Ige) nincs Erő és Szentség nélkül. Szentlélek nincs Erő és Ige nélkül. A három egy isteni lényeg, Lét; és e Lét mindháromban egyaránt a lényeg.

Az emberek személyek! A személy eszes természetű egyéni állag. Atya, Fiú és Szentlélek is eszes természetű egyéni lényiségek. Az Atya ismeri a Fiút; a Fiút ismeri a Szentlélek. A Szentlelket ismeri az Atya és a Fiú. A Fiút pedig az Atya és Szentlélek. A

Fiú az Atyától származik. A Szentlélek pedig az Atyától és a Fiútól. Az Atya pedig mint a Lét maga, az, aki van. A Lét önmagában bírja létezését. Oknélküli ok. De a Fiú is, mert a Lét nem volna Lét, ha hiányoznék az Igéje, végtelen bölcsesége. És a Szentlélek is a Létben gyökeredzik, mert a Lét nem volna az, aki van, ha nem volna Szentlelke, amely az Erőből és az Igéből ered. Mivel a Lét az, aki van, azért ered belőle az örök Igazság (Ige) és a Szentlélek.

A Létben van minden. Ő az Ősök s azért Atya. Ő a végtelen Igazság alapja. Önmagában látja Igéjét, a végtelen bölcseséget. Az Atya és az Ige szeretik egymást és szeretetükből származik a Szentlélek. Ezt a bölcseséget az Ige, a testté vált Fiú jelentette ki nekünk. Így ismertük mi meg az Atyát. A Fiú előtt senki sem tudott róla úgy beszélni, mint a Fiú beszélt. Mert az Atyához addig még senki föl nem szállott, kivéve azt, aki a mennyből alászállott. Mert senki sem ismerte az Atyát, csak a Fiú és mindkettőnek Lelke. És senki sem ismerte a Fiút, csak az Atya és az ő Lelkük. Így tanította nekünk az Úr Jézus. És a Szentlelket mi is akkor ismertük meg, mikor, a Fiú ígérete sze-

rint, Pünkösdkor alászállott. Csodálatos Lét! Egységes háromság és hármasság. Simplex multiplicitas, vel multiplex simplicitas, mondja Szent Ágoston. Az egység háromságba sugárzik s a háromság egységbe folyik.

A végtelen csak egy végtelen s ami a végtelenben van, az a végtelen Létben van és szintén végtelen. A végtelen nem végesek gyűjteménye. Végesekből soha sem jöhet létre a Végtelen, viszont a Végtelenben minden az egy Végtelen természetét nyeri.

Az Atya, a Fiú és a Szentlélek az egy végtelen Lét s mert a Lét egy, azért a három egy Isten. A Lét nem oszthatik háromfelé, mert végtelen. S a három egy, mert a Végtelen csak egy.

Ez a végtelen simplex multiplicitas et multiplex simplicitas. Egy a sokféleségben és sokféle az egységben. Minden Ő és mégis egy. Egy Ő és mégis maga a mindenség.

A végtelen végtelenül egyszerű s mert egyszerű (tisztá forma), azért végtelen. Nincs a térhez kötve, s azért mindenütt ott van. De semmihez sincs természeténél fogva lekötve; azért kizárólag sehol sincs. Mindenütt van! Mert tisztá forma, nem változik. S mert

nem változik, nincs sem benne, sem kívül idő. Ő az örök zöldelő jelen. Benne minden együtt van.

Ezeket a gondolatokat az istentan tudósa tovább szövi és érleli.

A bölcselő egy gondolatnál marad. S ez a gondolat mindig visszatér.

Isten az Ősök, akit senki nem teremtet. Létének oka az ő lényege. Létének okát saját lényegében hordozza. A Létben.

Ez az Ősök egyúttal a végtelen erő is, akiben minden gyökeredzik és aki mindenben a létezés, az erő, a működés, az élet forrása.

A Lét a világok ősi fészke

A Lét a világok ősi fészke. Minden belőle ered. Világok összeomolhatnak és teremtő ereje új világokat hívhat éleibe. A Lét végtelen s azért végtelen sok világot alkothat. Mélységeiben a gazdagság végtelen.

Tehát minden az Ő alkotása. De az alkotások az ő végtelen lényegét nem fogyasztják, mert az a lényeg egyszerű és sem nem gyarapodhat, sem nem fogyhat. Mindig ugyanaz önmagában. Teljesen egy, változás nélkül.

A végesek nem részei. Mert a végtelennek nincsenek részei. A végesek mind az ő utánzásai. S mert a végtelen végtelenig utánozható, alkotásaiban soha ki nem merül. Kicsiny és nagy alkotások azonban az ő kezejegyét hirdetik. Minden az ő keze jegye díszlik. S mert Ő egy, az egész világban szintén az egység, az összhang, a rend fénylik.

Isten alkotásai a természet és a szellem. Sőt, a kettő össze is tartozik. Hiszen együtt alkotják a Lét remekművét, a világot.

A világban mindennek van helye. Mindennek kitapogathatjuk célját, rendeltetését, szerepét. Minden összeműködik a világ nagy rendjében, mert minden egy bölcsesség remeke.

Az anyag nem a szellem ellenlábas. Az anyag vágyik a szépség, az alaköltés, a szellem után. Vágyik, mert a szellem ébreszti föl az anyag képességeit és virágoztatja ki a mélységében szunnyadó titkos erőit.

De a szellem is vágyik a kifejezés után. A benne pihegő eszmék, gondolatok, eszményképek térben és időben megtestesülni akarnak. Így születnek a kultúra és a civilizáció a világban.

S ha az emberi szellem Isten kép-

mása, akkor egyúttal a jó Isten titkainak is a tükre. Az ember is erő, ige és szeretet. A test az erő jelképe. Az emberi ige, a szellem pedig az eszmék, a születésre váró gondolatok ősi fészke. A test és a szellem működésének rugója pedig a szeretet. Lelke szárnyalását épp úgy, mint teste erőfejlesztéseit a szeretet hajtja.

Az emberi szellem központjából, igéjéből fellángoló gondolateszmények is kifejezésre törnek; anyagba öltöznek s a természetben megjelennek. Az ember léte is tudatos lét, a tudatos isteni Létnék visszfénye. Az ember is személy!

A teremtett világ legszebb ékessége a személyiség. Ész, erő és szépség forrása a személyiség. Minden személyiség egy kis világ. Telve eszmékkel, vágyakkal, akaratelhatározásokkal. A személyiség szép alkotások forrása. Mert a személyiség csak akkor igazán személyiség, ha lényege mélyén pihenő nagy titkok napfényre kerülnek. Ezekben az ékes titkokban a személyiség szíve és ereje remekel. Ezeket a titkokat a személyiségnek ki kell virágoztatnia.

Isten alkotásokban tündöklük; az emberi személyiség is. Isten örökké mű-

ködik; a személyiségnek is dolgoznia kell.

A személyiség élete a cselekvés, az alkotás.

A világepítő Lét

Szent Ágoston megismeri Istent és kesereg, hogy oly későn ismerte meg. Kesereg, hogy a szépségek után, melyeket a Lét teremtett, vakon és süketen rohant. Sír a lelke, hogy az igazi Lét helyett a tova iramló értéktelen jelenségekbe zuhant.

„Későn találtalak szeretni, te ősi és új szépség; későn szerettelek meg téged. Pedig bennem valál, én pedig kifelé fordultam és ott kerestelek és azon szépségekbe, amelyeket teremtettél, mint torzalak rohantam. Velem valál és nem valék veled...”

„Meggkérdézem a földet, hogy ő-e az én Istenem és felelé, hogy „nem”. És mindenek, mik rajta vannak, ugyanezt vallják.”

„Meggkérdém a tengert, annak mélységeit és lakóit és felelék: Nem vagyunk a te Istened; keresd ott fölötünk.” És kérdém a röpke szellőt s felelte a levegőég minden lakóival: nem vagyok a te Istened.”

„Kérdém az eget, a napot, holdat,
csillagokat: Mi sem vagyunk — fele-
lék — a te Istened.”

„Szóljatok hát valamit Órónak. S kiál-
ták mind nagy szózatokkal: A te Istened
teremtett minket.”

„Kérdem végül a világegyetemet: te
vagy az én Istenem? És felelé nagy
szózatokkal: Nem; de általa vagyok; akit
bennem keressz, az teremtett engem.
Keressd Őt fölöttem; aki kormányoz en-
gem, aki alkotott engem.”

De hogyan teremtettél Uram minde-
neket égen és földön?

S a zsoltáros felel:

Imádjátok az Urat szent udvarában.
Mert az Úr hatalmas, erős, mint a
mennydörgés. Alkot és bont szörnyű
erejével.

„Zeng az Úr szava a vizek fölött

A fölséges Isten mennydörög.

Ott van az Úr a nagy vizekben

Zeng az Úr szava erősen.

Az Úr szava fönségesen.

Tüzes lángokat szór az Úr szava,

Megrendíti az Úr szava a pusztát,

Megremegetteti az Ur Kadesz pusztá-
ját.

S templomában mindenki így szól:

Be dicső. (28. zs.)

De a világraszóló hatalom egyúttal

bölcs is. Minden művében a bölcsesség ragyog. Bölcsesség a világmindenség díszje. Ez a bölcsesség, mint isteni örök tervrajz, vázolta föl a mindenséget. Ez a bölcsesség a világépítő Létnek a mintaképe és útmutatója.

„Öröktől fogva rendelt engem az Úr.
Ősidők óta, még a föld előtt.

Nem voltak még tengerek, én már fogantattam,

Még nem törtek elő a dús források,
Még nem állottak a hegyek súlyos tömegükben,

A halmok előtt születtem.

Amikor az eget felállította, már ott voltam,

Amikor biztos törvényeket vont a mélység színe fölé,

Amikor a fellegeket oda fönn megerősítette,

Amikor a föld alapjait megvetette,

Ott voltam mellette, mindent elrendeztem,

És gyönyörködtem nap-nap után;

Színe előtt játszadoztam mindenkor.”

Erő és bölcsesség, Atya és Fiú a világépítők. S mikor még minden rendezetlen, zűrzavaros ősállapotban sustorgott, az Úr lelke lebegett fölötte. Az Atya és a Fiú munkáját tehát a Szentlélek

befejezte. A három személyt nem lehet elválasztani. Az Úr Jézus is azt mondja: Atya, Fiú és Szentlélek nevében kereszteljetek minden nemzeteket! E három névben születik és újul meg az egész világ s az egész emberiség. E három isteni személy működik örökké az egész világ folytonosan megújuló teremtésében, megváltásában és megszentelésében.

A fönséges Lét nem szürkül el többé a kereszténység világrendjében az éji homályba és feledésbe. Sőt amint minden létnek Ő az ősforrása, ép úgy megváltója és megszentelője is az idők végéig mint Atya, Fiú és Szentlélek.

A Lét szövőszékénél

Isten, az Atya teremtette a világot. Így tanítja a Szentírás és így gondolták évezredek előtt a bölcsek is, akik a világ titkaiba igyekeztek behatolni.

Isten teremtette az anyagi és szellemi világot. Anyag és szellem látszólag két ellentét. Látszólag az anyag elnyomja a szellemet; a szellem azért kerüli az anyagot. Az ősbűn a népek hagyományaiban a szellem anyagba bukása s a szellem újjászületése pedig

a szellem anyagi kötelékeinek feloldása, vagy az anyag átszellemesítése. Ez az utóbbi gondolat nemes anyagot hordoz magában. Amint a szellem vágyódott egykor az anyag után, úgy vágyódik az anyag most az átszellemülés után.

De mi az anyag? A gonosz rabing? Az anyag nem az a bűnbesodró valami, amit utálni kell.

Az anyagvilág keletkezésének öskutatói, a primitív vallások papjai is megsejtették, hogy a látható anyag mögött valami láthatatlan anyag bújik meg. Sőt, hogy a látható világ a láthatatlanból lép elénk. A primitív vallásokban ez az anyag átmenet a szellemből az anyagba és mindazon dolgoknak a forrása, amik csak léteznek. A neve pedig „Akasha”. A bölcselek már más néven ismerik. Zoroaszternél eleven tűz. Herakleitosznál nemző tűz. Hippokratesznál a legfínomabb tűz (ignis subtilissimus), Descartesnél szubilis anyag. Newtonnál spiritus subtilissimus, a legfínomabb szellem. Mindannyinak elképzelésében a látható anyag mögött terjed el a végtelen finom, titokzatos és örök mozgásban levő láthatatlan őselemi világ, amelyből minden ered és amelybe minden ismét

visszatér. Ez az elképzelés tudósaink laboratóriumában is valami alakban mindig visszatér. Braun jezsuita atya szerint ez a szellemfínom lényiség milliószor könnyebb a levegőnél. A legújabb tudósok, mint Planck, hő, mozgás, mágnesség, elektromosság és vonzás néven férnek hozzá. Ami egyébként azt is jelenti, hogy ez az öt szó valami ősenergiának egymásba szövődő ötféle állapota. Ezen körbe tartozik a pozitív és a negatív elektron, a neutron és az ion is. Sőt a fény alkotórészei, a fotonok is, amelyek a szivárvány színeinek megfelelőleg csak nagyságban (quantum) különböznek is egymástól. A legkisebb az ibolya, legnagyobb a vörös színű fény. A roppant kicsinységek mily csodálatos világa tárul fel előttünk! Példa erre az atom, mely pedig aránylag nagyon nagy, mert átmérője a centiméter tíz milliomod része.. De az atom is igen finom és gazdag szerkezetű! Milyen kicsiny ehhez képest az atom egyik része, az elektron! Az élők világából is hozok föl példát. A vírus egy fertőző betegség oka, nagyságra nézve egy milliméternek tizenöt milliomod része. Elképzelhetetlen kicsinység!

Nézd a belga vagy a halasi asszonyt!

Micsoda leheletfínom csipkét készít. És mégis milyen nagy egy-egy csipkeszál az elektronhoz képest!

Nézd a téli időben a zúzmarás ablakot! Mily csodaszép virágok ragyognak rajta a téli napsütésben. De mily óriási nagyságok ezek a láthatatlan energiák és a láthatatlan élők világához képest!

A testetlen és anyagtalan, szellemi Isten „szinte” szellemfinomságú „anyaggal” dolgozik a virágok szirmain és a lepkék szárnyain is.

Szeretnék leülni a Teremtő szövőszékéhez és szeretnék gyönyörködni a világ lehelettermészetű szöveteinek kimódolásában és e szövetbe öltözött lények bájos jelenségeiben, mozgásában és ragyogásában.

Sajnos, ezt nem tehetem. Az Úr nem hí meg műhelyébe. Sem tanácsába! Meg kell elégednem a Szentírás bölcsének szavaival és a zsoltáros halk énekével. Azután alázatos lélekkel azoktól kell tanulnom, akik a legújabb időkben az anyagi világ szövetét tanulmányozták és megtanítanak arra, miképp készül szellemfínomságú erők rendszerében az anyagvilág és hogyan alakul ki az élők világa?

Oh! a tudomány csak most ébred

igazán a Teremtő csodás művészetére. Most látja meg, hogy a Lét lelke hogyan dolgozik mindenben és mikép ad mindennek létet, erőt és lendületet.

A Lét teremtő művészete

A műhelyében dolgozó tudós már ismeri a láthatatlan, megtapinthatatlan ősalmot, mindennek ősi szövetét és szülőanyját. Tudja, hogy a színes, hangos, ízes, szagos, sima vagy érdes világ mögött valami színtelen, hangtalan, ízetlen, szagtalan, fátyolkönnyű ősválóság tölti meg a mindenséget. Elgondolása ma már tárgyilagosabb mint a hajdankoré. Intenciója alapozottabb, mint a régi gondolkodóké.

A mikrofizika értékes tudomány. A fizikus ma az anyagot felbontja parányokra, atomokra; az atomokat pedig szerfölött finom műszereivel parányocskákra, subatomokra. Tudja, hogy az anyag csak jelenség, mert az atom is az. Atom és anyag csak az örökös és szédítő mozgásban működő energia szilárd és egyensúlyba keményedett állapota, formája. De ez az energia csodálatos lényiség. A hő, a mozgás, a mágnesség, az elektromosság és a gravitáció az energia alakjai, formái. Egyik

átmegy a másikba. A hő a mozgásba, a mozgás ismét a hőbe. Az elektromosság a mágnességbe s viszont. A gravitáció pedig az összes energiák csúcsa és a világokat összetartó láthatatlan erő.

Az energia még másképp is megjelenik. Az atom energiák, illetve a pozitív és negatív elektronok, neutronok, ionok kemény alakja. Az atom a mérhetetlenül nagy világegyetemnek mérhetetlenül kis hasonmása. Az atomok és a Napok szerkezete egy. Poincarée „Utolsó gondolataim” című művében írta, hogy az atom mikrokozmosz. Kis világ! Amint azonban a Napok, Holdak és a csillagok különböznek egymástól, ép úgy az atomok belső szerkezete is gazdagabb vagy szerényebb. Ma kilencvenkétféle atomot ismerünk. A hidrogén atomja a legegyszerűbb; az uráné a legbonyolultabb. De az átmenet közöttük törvényszerű.

S végül a tudós ma ismeri a fény szerkezetét is. Hiszen a fény is összetett. A szivárványszínek a napsugárban még fehérfényben fénylenek. A prizmán megtört napfény a szivárvány színeit varázsolja elénk. A pirostól az ibolyáig a színek mind más alkatrészekből, fotonokból állanak.

A fény a legizgatóbb jelenség.

A fény finom, mint a gondolat. Világít, mint a gondolat. Éltet, mint a gondolat. Megtermékenyít, mint a gondolat. S amint a fényben színek egyesülnek, ép úgy a gondolatban alany, állítmány, jelző, tárgy és határozó egyesülnek. Azért a Szentírás Istenről is azt mondja: „az Isten fény.” „Megközelíthetetlen fényben lakik.” És az Atya Igéjéről mondja Szent János, hogy „igazi fény volt, aki megvilágosít minden világra jövő lelket”.

Ez a fény ráfényelt a fizikus lelkére is és néhány megjegyzéssel máris megvázolta a fény természetét. Ismertessük azért tovább a fényt.

A fény tehát mai tudásunk szerint, elektromágneses hullámok szövete. Ezek a hullámok különböző hosszúságúak és színűek. A leghosszabbak a vörösek, a legrövidebbek az ibolyántúli hullámok. A fény tehát fényszemcsékből, tudományos nyelven, fotonokból áll. A fotonoknak nincs tömegük. Sugárzó hullámos energiák s a fény sebességével (másodpercenként 300.000 kilométer) száguldanak. Tehát, mondjuk, a fény eleven erő, energia. Mozgás, hullámos mozgás.

A fény világít a természetben és bá-

mulatos világosságot ébresztett a fizikus lelkében. A fizikus megkísérelte, nem lehetne-e ezt a sugárzó, sebes fényt megmerevíteni és megkeményíteni. S bámulatos eredményt ért el.

Azt a remek tapasztalatot élte meg, hogy a fény tényleg paránnyá, atommá változott át. Kísérletezése közben a fény atommagvakkal ütközött össze és íme a fényben és az atomban összekapcsolt energiák szétszakadtak. Egy-egy elektrópárrá különültek el; tehát egy pozitív és egy negatív elektronná. Ez a két kétféle elektron azonban vonzotta egymást és atommá keményedett, azaz anyaggá dermedt. Ime az anyag első képlete. De a fizikus megcsinálta az ellenpróbát is. T. i. egy atommagot pozitív elektronnal lőtt és íme az atommag egy negatív elektront adott le s a két ellentétes elektron oly erővel vonzotta egymást, hogy egymásba olvadtak és mint fény a világba sugároztak. Az anyag tehát ismét fénnyé finomult és sugárzott.

Látjuk e kísérletekből, mint születik az anyag és mint keletkezik a fény!

Az anyag tehát úgy keletkezik, hogy a testetlen fényszemecskék (fotonok) stabil, azaz szilárd alakot öltenek. Viszont a kemény anyagok szintelen

fényelemekké anyagtalanodnak. Gustave le Bonne kísérletei és a rádium sugárzása is ezt bizonyítják. Főleg a rádium lebeg szemünk előtt. A rádium, mint tudjuk, egészen magától, minden külső ok nélkül, fényelemekre esik szét és sugárzik. A sugárzás folyamata hosszú, és a hosszú idő alatt fokozatosan más-más elemmé, heliummá, neonná és végül ólomra soványodik.

De minden anyag mondja Le Bon, bár mérhetetlen idő alatt, kopik, a kisugárzás folytán pusztul, szóval sugárzik, sugárzó energiává változik és eltűnik. És nézz föl az égre egy szép augusztusi éjszakán! Csodáld a hulló csillagokat! Mi ez a tünemény? Világok omlása és világok születése. A csillagok ismeretlen szerencsétlenség folytán kiesnek pályájukból s lebuknak. Bukás közben pedig őselemi sugárvilággá porzanak. Majd millió évek múlva ellentétes folyamat útján ismét csillagokká rendeződnek és keményednek.

Ma már sokat tudunk az atomról. Ma már, mint említém, kilencvenkét atomot és atomszerkezetet ismerünk. Az elemek híres Mendelejev-féle szakaszos táblázatát ma az atomok szakaszos táblázata egészíti ki. S amint az

előbbi szakaszos táblázat azt a reményt ébresztette föl, hogy mesterséges úton állíthatunk elő majd aranyat, épp úgy az utóbbi táblázat is az aranykutatók képzeletét izgatja. Mert az elemek lényegükben ugyanazok, csak különböző szövetűek. Az elemeket ugyanis más-más szövésű atomok alkotják. A hidrogén atomja áll egy pozitív elektronból, amely körül egy negatív elektron kering. A pozitív elektron, illetőleg elektronok az atomok magvai. Azok a mágnesek, amelyek körül a negatív elektronok keringenek.

A helium képlete 2, azaz két pozitív elektronból álló mag körül két negatív kering. Az oxigén képlete 8. A rézé 29.

Az arany képlete 79. Tehát az arany atommagját 79 pozitív elektron alkotja, amelyek körül 79 negatív elektron körözik.

A rádium képlete 88. Az uráné 92.

A képlet vagy rendszám azt jelenti, hány pozitív elektronból tömörül a mag és hány negatív elektront hajt maga körül.

A pozitív elektron tehát egyrészt mágnes és vonz, másrészt pályája körül irányítja a negatív elektront.

Mozgás, elektromosság, mágnesség és gravitáció az atom belső élete.

De a Naprendszer sem más, mint óriási nagy atommagnak az atomszerkezete és működése. S azért ma az a reményünk, hogy a kis atom megközelíthetőbb, mint a Nap és az atom szerkezetéből és törvényeiből megtanuljuk a Napok törvényeit és szerkezetét is.

De mi az, amit mi megtanulhatunk. A mikrofizikus szótárából kiderül, hogy a világegyetem az atomtól a Naprendszerekig elektromos tünemények szövete. Valami megfoghatatlan finom és megismerhetetlen energiának, mint ősforrásnak, ilyen, olyan vagy amolyan tükrözése. Mert ahol a mozgás, ott az elektromosság. S ahol elektromosság, ott mozgás. Ahol továbbá elektromosság, ott mágnesség. S ahol mágnesség, ott vonzás (gravitáció), mozgás és elektromosság. Az is csodálatos, hogy az atomban és a Naprendszerekben mindig két ellentétesen ható erőt találunk és két ellentétes működést szemlélünk. Az akciót és a reakciót, hatást és ellenhatást. Sőt a központ felé irányító (centripetális) és a központtól taszító (centrifugális) erőt. Szóval a vonzást és a taszítást.

Az egység dacára is mindig elénkdobban a különbözőség is. Mert mi lenne, ha az atomban és a Naprend-

szerekben csak a vonzás, a gravitáció érvényesülne?

Ha az örökkévalóságtól kezdve csak a gravitáció törvénye működne, akkor a világegyetem anyagának (Newton törvénye értelmében) már régen egyetlen tömeggé kellett volna összeolvadnia. Az egész világegyetem törvénye tehát a megsemmisülés, a zsák-utca, vagy valami, ki tudja mi, volna.

De a vonzással szemben áll a taszítás, amely az anyagot szétszórni igyekszik és azt éri el, hogy az egész égi világ zárt rendszerekben (Naprendszerek) fussa ki pályáját és folyton újra szülessék.

A világok titokzatos életét ősidők óta ismertük s a titkot megfejteni törekedtünk. Ha nem is pontos kutatásokkal és számolási műveletekkel, legalább is észszerű elgondolásokkal. A titok ugyan titok maradt, de már az is rendkívül szép eredmény, hogy legalább szimbolumokkal magyarázzuk azt, amit színig telt fogalmakkal nem tudunk kifejezni.

A titok mindig isteni dolog. Nagy titok már maga az energia is. Még nagyobb az energiának sokféle megjelenése és azoknak hol összejátszása, hol meg szembenállása. És ez a játék nem tervszerűtlen, nem is véletlen, sőt na-

gyon is tervszerű, sőt világokat bontó és világokat romboló. Az erők világában építő és romboló irányok küzdenek egymással és világok születnek és világok omlanak össze. Az egész lét drámákkal van tele. Lehet ezt tagadni? Mi is játszunk kártyákkal, bábukkal, pénzzel stb s tudjuk, mi a kártya, mi a bábú, milyen a pénz, mert ezeket mi emberek készítettük más-más anyagból. De tudjuk-e, mi a mozgás, az elektromosság, a mágnesség s főleg a gravitáció? Csak az ismerheti ezek lényegét, aki alkotta őket.

Az indiai lélek tényleg így gondolkodott. Azt mondta, hogy a Kozmosz az ismeretlen, láthatatlan oknak játékos megnyilatkozása.

Az ismeretlen ok egyszer csak felébred és évek milliárdjai folyamán, a világok kisugárzanak, szétszóródnak, kitérülnek, szétáradnak a térben. Szóval világok keletkeznek.

Az ismeretlen ok máskor elalszik és ugyanezek a világok évek milliárdjai folyamán, a szemhatár minden pontjáról összesereglenek, egy központ körül összehúzódnak és anélkül, hogy elvesznének, (mert semmi sem veszhet el) egyetlen tömeget alkotnak, amely visszatér az ismeretlen okba, Brahmába.

A mindenség Brahma kilélegzése és belélegzése. Tőle ered minden az ébredések, a kitágulások és szétsugárzások idejében s Hozzá tér vissza minden a belélegzés, az összehúzódások és összesűrűsödések, az álmok idejében. Ha éber Brahma, minden él, ha alszik, vele minden mély álomba esik.

A Szentírás közlése tárgyilagos és nem költői. A Szentírás elmondja, Isten teremtette a világot. A teremtés alulról haladt fölfelé. Az egyszerűbb lényektől az összetettek felé. A teremtés csúcsa az ember. Utoljára érkezett és minden teremtményt birtokába vett, mert minden erő benne kivirágzott.

A teremtés misztikus. Sem a tudomány, sem a hit nem mondja meg, milyen és micsoda ez az őselemi világ, ez a minden lények közös atomja. A szellemfőnyom anyag, bármily nevet adjunk neki, (mágnesség, elektromosság, gravitáció) ismeretlen. Az anyagvilág és a tiszta szellemi világ között foglal helyet s alkalmas arra, hogy egyrészt a fizikai, kémiai, élettani és lélektani törvényeknek hordozója és megteremtője legyen, másrészt, hogy benne és vele az emberi szellem is kifejezhesse magát. Ez a gondolatszellemiségű anyag Isten teremtménye. Az ön-

magától való legszellemibb lény ilyen magához hasonló súlytalan és testetlen őselemi léttartályt teremtett, mint minden dolgok szövetét.

A világ teremtése előtt csak az Ősök és az Ő ideáinak mérhetetlen gazdag kincsesháza létezett. Az ideák Isten örök gondolatai, eszméi, de egyúttal a létbe szökő anyagi és szellemi világnak testetlen lét- és életcsírái. Minden idea, eszme öröktől fogva várta testbe öltözését. Várta azt az áldott pillanatot, amikor Isten megteremti azt az őselemi, súlytalan és testetlen természetet, amelyben minden isteni gondolat gyökereit ver és amelyből minden létező a tér és idő keretébe lép.

Isten örök gondolatai, ideái tehát az energiavilág is. A mágnesség, elektromosság, a gravitáció.

Isten örök gondolatai a kilencvenkét alakú atomok.

Isten örök gondolatai a szervesetlen vegyületek, vagyis a különböző atomokból összetett bonyolultabb anyagszövetek.

Szóval Isten gondolatai az egész ásványvilág, a növény- és állatvilág, sőt az embervilág roppant gazdagsága. Minden energia, mindenfajta atom, mindenféle vegyület Isten ugyanannyi

gondolatának létbeszökése, megvalósulása abból az őselemi titokzatos erőtartályból, amely önmagában meghatározatlan, kimondhatatlan, nem jellemezhető, de a gondolatcsirák, isteni eszmék és formák mégis belőlük öltenek ruhát magukra.

A teremtés örök titok. Csak a Teremtő ismeri Önmagát, mindenhatóságát, végtelen bölcsességét. Egyedül Ő képes arra, hogy olyan hozzá hasonló és mégis különböző őselemi energiát teremtsen, amely először az Ő örök ideáit testesíti meg, azután pedig mint ásványország, növényország és állatvilág az ember gondolatainak is hordozója és kifejezője legyen.

Az ember csak valamiből tud újat létre hozni. Az anyagot, amelyet kimódol, készen kapja. Isten az anyagok őselemi alakját is maga teremtette. A szó szoros értelmében csak Ő Teremtő. Sőt, maga az ember is, a Teremtő egy-egy testet öltött gondolata. Mert összes érzéki, szellemi, erkölcsi képességei Isten ideáinak az ember természetében való kinyilatkozásai. Ami értékeset tehát az ember érez, akar és gondol, az is mind az összes okozatok ősokáiból, Istenből virágozik ki. Lángész, jellem, szép személyiség, mint Is-

ten örök eszméi, mind Őbenne pihennek, Őbelőle sugárzanak ki s az ember feladata, megvalósulnia, a kapott kincseket kivirágoztatni.

A modern fizikus bámulattal látja, hogy ezek az isteni ideák, mint csodálatos törvényszerűségek valósulnak meg a fizikai világban és mindannyian az isteni szellem tükrözője. Mert a törvény is szellemi természetű. Sőt a világ csodálatos rendnek is megtestesítője. Mert az atomok benső felépülése, szerkezetük egyre bonyolultabb jellege, nemcsak véletlen, hanem célbaszökő. Az atomok szakaszos táblázata mesteri rend és mesteri észszerűség vetülete. Ha bámulatos eredmény e rend fölfeledése, annál bámulatosabb az a művész, aki törvényt és rendet szabott arra a titokzatos, súlytalan, testetlen s szinte szellemi természetű valóságra, amelyből a mindenség fölépült és a törvények és célok (rend) vonalában kialakult.

A legbámulatosabb mégis, hogy ma nap úgy őseink, mint korunk gondolkodása összhangba szökkent. Elmúltak a gépies és nagyon lapos szellemű ábrándok, amelyek a Kozmoszból az őskort kitessekelték. Letűnt már a gépies világnézés, mert végre a tudós is

felébredt és ráeszmélt arra, hogy a gép is szellemmel van megpecsételve. A gép sem a földből nő ki, de a fán sem terem. A gépek is a teremtő szellem mélységeiből születnek, először mint testetlen eszme, majd pedig a munkások keze testesíti meg az eszmét az anyagban.

Driesch elmékedései a gépről bizonyították, hogy minden gép szellemi alkotás s a természet gépies jellegű élő lényiségei is szellemet sugároznak és szellemet hasonálnak.

A tudós ma (Planck) bevallja, hogy a világban minden történés egyrészt az ok és okozati összefüggés tengelyén gördül, másrészt az ok és okozatok irányvonala nem esetleges, hanem csodálatos célok felé ívelő. Ez a beismerés is új képet tár elénk. Hol vagyunk attól az esetlen elgondolástól, amely egyszerűen tagadta az okság elvét és törvényét. És olykor, ha vallotta is, mereven szembeszállt a cél, mint ok ellen. Azaz a természetből kimart minden célszerűséget. Ma fényesen ragyog Szent Tamás gondolata. Amint a nyíl, ha kifeszíti nyilát, cél felé irányítja és célba lövi, úgy az egész világ összes folyamatai úgy törnek ismeretlen

céljaik felé, amint azt a világ ösnyilasa, az első ok, kitűzte.

Ez a gondolat nem ábránd, ez tapasztalati tudás. Ezen tudás kimondja: van ősok. Az ősok jelzője: eszes, világfölötti első ok. Előttünk terül továbbá az ok és okozati összefüggés alapján a célja felé haladó világ, amely azonminden porcikájában úgy tűnik föl, hogy létezését az eszes első oknak, az ősoknak köszöni.

A mi tudásunk nem mondja meg maradék nélkül: mi az első, az ősok lényege. Nem tárja föl a Lét egész végtelenségét. Mert a Végtelent csak a Végtelen ismeri. De ha nem ismerünk is meg mindent, ez nem ok arra, hogy beletörődjünk a sötét nézetbe: semmit sem ismerünk meg. Hiszen már a fizika, a kémia és a biológia is erősítik meggyőződésünket. Azt a meggyőződést, amely szinte egyenesen a Lét központjából indul ki és nem a Lét működési körének pereméből. Nemcsak a kerületekről, a teremtményekből haladhatunk a Végtelenbe, mint a kerületek központjába; a Lét maga önmagából ihlet meg minket. Az, aki van, maga irányít bennünk a Lét saját mélységeibe és innen a létezőkbe.

A tudomány csak a Lét periferiáját

tanulmányozza, a bölcselet a központot, magát a Létet. Mert a bölcselet (metafizika) a leggyökeresebb észszerű tudomány. A bölcselet az örökkön örökké megismerhetetlen „megismerése”. „Az örök bölcsesség szemlélése, a valami másra vissza nem vezethető megragadása, a minden jelenség mögött megbúvó titok leleplezése.”

Amint az ember természeténél fogva logikus, tehát megismerésre született lény, ép úgy természeténél fogva metafizikus, azaz a tapasztalat mögöttiek megismerésére is felvértezett lény. Logikával inkább a tapasztalatot dolgozzuk föl ismeretté. Metafizikával a „titkokat” leplezzük le és foglaljuk be ismereteink hálójába. Mi ép úgy őstehetségek vagyunk a logika, mint a metafizika terén és ezt az őstehetséget az adta, aki természetünket alkotta. Azért mondja Kant is: az ember metafizikus. A fizikai világon túllátó.

A keresztény bölcselőt a kinyilatkoztatás fénye is fényesíti és e fénnel lát a mélységekbe, a Lét központjába.

A keresztény bölcselő. Szent Ágoston, lelkével mélyül el a Létbe, a Végtelenbe, és sugárzó és szárnyaló szavakkal ünnepli vele a Lét fenségét. Szinte imával tekint föl és énekel. „Isténem,

mindenhatóságod' mindent hatalmában tart és igazgat. Mindeneket betölt, amit teremtett. Nem azért töltesz be mindent, hogy bennük légy, hanem inkább azért, hogy azok legyenek benned. Isteni nagyságodnak mérhetetlensége abban áll, hogy benn vagy mindenben, de be nem zárva. Kívül vagy mindenben, de ki nem zárva. Azért vagy belül, hogy föntarts mindent s azért vagy kívül, hogy mérhetetlenségeddel összefoglalj mindent. Ekként ép úgy Teremtőnk, mint Kormányzónk vagy. Így nyilatkoztatod ki atyai jóságod, Igéd bölcseségét és a Szentlélek szeretetét. Mindenből egészen és osztatlanul sugárizol, mint atyai hatalom, igei bölcseség és szentlelkű szeretet. És minden szintén hatalmat, bölcseséget és szeretetet lehel ki, mert minden a Szentháromság egy Isten erejével, bölcseségével és boldogságával van megpecsételve. Benn vagy lelkünk magjában is és onnan küldöd föl fényszikráidat, látomásainkat. A „Te fényed fényében ismerjük meg fényedet”, mert Te „felfényesítel minden elmét, amely a világra jön”.

Hogyan is tudnánk mi akár a Lét titkaira gondolni, akár e titkok zenéjét fűben-fában, ásványban, növényben, állatban felismerni. Tetőled sugárizik

belénk a fény, amely eszünk fénye elé világít. A Te fényed fénylő magjában fénylik föl végtelen Léted fénye. Mindig bennünk vagy fényeddel s mi benned vagyunk, benned fellángoló fényünkkel. Csak, aki szeret Téged, -az érti meg mindezt. Mert a szeretetnek ép úgy van észfénye, mint az észnek szeretetfénye. Csak a szerető lélekbe száll az igazság és csak igazságot kereső észben gyúl ki az igazságszeretet. A szeretet és az igazság a lélek két fénylő és fényt felfogó szeme. Az az antenna, amely felfogja az isteni Lét titokzatos hangjait és fényeit. Honnét is szerezték volna történelőtti őseink abban a tőlünk oly iszonyatosnak képzelt szellemi éjszakában és elhagyatottságban azokat az ismereteket és bizonyosságokat, amelyek mint ránk szálló hagyományok ma is bámulatba ejtenek és elénkvilágítanak Kelet szent könyveiből? És csak figyeljük ezt a verset, (amelyet Isdai Péter fordított magyarra. Ismeretlen babiloni költő írta a K. e. I. évezred 2. felében.)

Himnusz Mardukhoz.

Az Ő szava vihart korbácsol föl az egekben.

Az Ő szavára megrendül a föld,

Az Ő szava hős Annunakit megölte,
Az Ő szavát nem látja senki, nem
érti látnok,
Az Ő szava fergeteges folyó, nem
állhatsz ellene,
Az Ő szava vihart korbácsol fent
az egekben,
Az Ő szavára lent rendül a föld,
Az Ő szava gyengéden mossa lel-
ked,
Mint asszonyaink a gyékénysző-
nyeget.

A Lét nagyságát zengi ez a költő,
úgy, amint a 28. zsoltáros szerzője is.
A Lét erejét dörghi füleinkbe és gyen-
gédtségét szívünkbe.

A világokat építő Lét himnusza zeng
mi felénk a harsogó szavak villamos
feszültségéből. Ezekiel próféta mind-
ezt így fejezné ki: „Az élet lelke van
benne.”

A Lét remek alkotásai

A természet tele a legszebb, legmű-
vésziesebb alakokkal. A Lét művészete
mindenütt felcsillan. Atomokban és ás-
ványokban, drágakövekben, fémekben
és kristályokban ragyognak élénk. A

szervetlen világban is a legszebb formákban gyönyörködünk. Háromezer kristályos formát ismerünk. Szilárd és folyékony kristályokat. És mily kevés az alakatlan anyag! Igaz! ez az alakatlan anyag képezi a szilárd, élő és élettelen természet fundamentumát, alapját, amint a legszebb virág is gyökérből, szárból és a levelek mögül szökik ki.

A kristályok művésziek! Mert a Lét művészlélek. Szép lélek. A szépet szerető lélek. S az alakatlan anyagból is szépséget csal ki.

Arisztotelesz mondja: a kristály az anyag első kísérlete a szerveződés felé. Haeckelt elvarázsolták a színes, ragyogó, folyékony kristályok és megírta a Kristálylélek című munkáját. A hitetlen tudós hinni kezd. Nem csodálom, hisz a kristályosodás oka ép oly titok, mint az élet eredete. Amint nem tudjuk, mi az élet, ép úgy nem sejtjük, miért ölt a konyhasú kockaalakot? Vagy miért ölt a topáz nyolcszögű formát? Hiszen az atomok világában elektron és elektron nem különböznek. Szinte a Lét játékos jó kedve nyilvánul meg a lények forma- és munkagazdagságában. Ludens in orbe terrarum.

A Lét szereti a művészetet! A szépet! S mindent összhanggal, alakakal, színnel tölt be. Életet ad az élettelennek is. A kristályban is az Élet lelke remekel.

Valóban a szilárd és a folyékony kristályok is már oly jelenségeket mutatnak, amelyek az élethez hasonlóak. A teljesen alakatlan anyag és az alakokban gazdag élet között szinte hidat építenek. Mert a kristályok nemcsak alakokat öltenek, hanem alakjaikat ép oly keményen igyekeznek megőrizni, mint egész mivoltukat.

A kristályok, mint az élők, növekednek, tehát ebben is az élőkhöz hasonlóak. Bizonyos nagyságot igyekeznek elérni, de ez a gyarapodás nem belső erőkből származó növekedés. Nem belülről testesednek, hanem kívülről tapadnak a részecskék egymáshoz, míg egészen megvalósulnak és szép alakjukat magukra öltik.

Ha növekedés közben megsérülnek, akkor (regenerátor) visszaszerző képességük a sebet kinövi, de szintén csak kívülről. A karlsbadi vízben megkövesült csokorból letörhetünk egy darabot s ha azután a csokrot ismét a vízbe tesszük, az újból rátapadó részecskék mihamar kipótolják a sebet.

Igy növi ki magát a kristály is kívülről.

Ebből következik, hogy amint az élők folytonos változás mellett is megtartják alapformájukat, épp úgy a kristályok is. Valóban a kristályok ezen „dinamikai egyensúly állapota” méltán megragadja figyelmünket és bámulattal hódolunk a Lét művészeté előtt.

Még csodálatosabbak a folyékony kristályok növekedései. Ez a növekedés már nemcsak külső tapadás, hanem belső elnyelés (intussusceptio) útján is történik. Az atomrészecskék nemcsak külsőleg tapadnak a kristálymagra, hanem az új tömegek belülről is beékelődhetnek a régiek közé. De ez a folyamat is csak gépies beékelődés és nem szerves feldolgozás, mint amilyen az ételnek az élő szervezetben való feldolgozása és áthasonulása.

A kérdés, mi lehet a kristályosodás tudományos oka?

Közelebbi és távolabbi okra gondolhatunk. Közelebbi ok a parányok vonzása és taszítása. Ezek az erők uralkodnak a szervetlen világban. Kapcsolódás (asszimiláció) és felbomlás (diszsimiláció) a szervetlen tünetmények okai. Kémai kapcsolatok és felbomlások gépiesen rendezik és irányítják az

anyagot. De mindezen külső jelenségek fölött uralkodik az anyagnak titokzatos alaköltő vágya. *Materia appetit formas.* Az anyag alakba szökni óhajtása. Szép akar lenni. Közelebb igyekszik fejlődni az élőhöz. Így mondták a görög bölcsek. Ez nem csoda. Hiszen, ha a szervetlen anyag maga nem is élő, de képes arra, hogy pl. a növény testében megelevenedjék. A növény magához öleli az élettelen, mert az élő növény törvénye, hogy tovább szervezze az élettelen és magasabbra emelje.

Viszont minden élettelen alkalmas arra, hogy alakuljon, felfejlődjék és megelevenedjék. De nem magától, hanem az élet magikus hatásától s az életébresztéstől.

Szeretném hinni, hogy az élet és az élettelen két szál, amely egybefonódva egymás lépcsője és hágcsója. Az élő az élettelenből táplálkozik, az élettelen pedig az élő szervezetében szerveződik, megelevenedik.

Élő és élettelen örök útitársak! Egymást segítik és tökéletesítik.

De ki illesztette őket így egybe?

Ki öntötte beléjük a vágyat, hogy egymás vállain emelkedjenek.

Azt csak nem mondhatom, hogy az élettelen életszomja magából az élet-

telenből lángol föl. Mit tud az élettelen az életről?

De azt sem állíthatom, hogy valamikor az élet fedezte föl az élettelenet, hogy mint dajka és nevelő melengesse az élettelenet.

A kettőt egységbe az illesztette, aki élettelennek és élőnek az Ura, Teremtője és belső Mozgatója.

A teremtő Lét delejezi meg életével az anyagot és az életet, hogy egymást keressék és tökéletesítsék.

A Lét művészetének törvényei fűzik a kettőt össze, hogy mint utitársak egyre magasabbra hágjanak, fejlődjenek és a világmindenség fejlődésének és kivirágzásának lendítő erői legyenek.

Az élettelenet és az élő maga a legelőbb Lét párosítja össze. A legteljesebb Lét hidalja át közöttük azt az ürt, amely ürt csak a mi szemeink látnak. De ez az ür a Lét öln és lelkén elsimul. „Hisz Ó, a Lét mindenben minden.”

A Lét az élők művésze

Ha az élő és az élettelen közelebb hozzuk is egymással, a kettő között a különbséget nem tagadjuk. Az élet az

élettelen talaján jelent meg s jelzi, hogy az élő az élettelenen épül föl. Viszont bármily célszerű és bármily tökéletes is pl. az élettelen atom szerkezete, az élő már legegyszerűbb képleteiben is valami egészen más és új, mint az élettelen. Az élet metafizikailag tökéletesebb valóság, lényegileg magasabb lét, mint az élettelen. Az anyagelvűség ma már túlhaladott álláspont. Ismerjük az atomot és ismerjük a sejtet s bár a sejt is atomokból áll, de a sejt nemcsak elektron s az elektronok sem élő sejtek. Belső törvényszerűségük, a lényiségeikből kigördülő létcéljaik és hivatásaik teljesen mások. Kant is tanítja, hogy mi a csillagos eget, úgy ahogy, csak megértjük, de a fűszálat életiségében soha nem fogjuk fel.

Mi az élet? Azt mi megéljük, mert mi is élet vagyunk. De mi az élet a maga mélységes mélyeiben, azt fogalmakkal föl nem fogjuk. Mi a víz? Azt tudjuk. H_2O ! Mi a H ? a hidrogén? Egy pozitív és egy negatív elektron! Mi az oxigén? Azt is ismerjük. Épp azért a vizet épp úgy felbonthatjuk elemeire, mint ahogyan ezen elemekből ismét vizet termelhetünk. A fűszálat azonban hiába bontom föl alkatrészei-

re, azokból ismét élő fűszálat nem nyerek, bármily ügyesen rakosgatom is össze azokat.

Az élet felbonthatatlan és legegyszerűbb valóság. Oly csoda, amelyet másra, mint önmagára vissza nem vezethetek. Oly csoda, amelynek csak egy az alkotója és megmondhatója, maga az Élet. Az élet pedig attól ered, aki maga mondja: Én vagyok az élet. Én vagyok a Lét! Quia ipse est fons vitae. Mivel Ő az élet forrása, tehát az élet nemcsak mechanizmus, az elemek gépies játéka? Nem! Bár az élő is kívülről szinte gépiesen működik, de belülről nézve egészen más. A szív, a tüdő, a máj, az érzékszervek (szem, fül, orr stb) kívülről szemlélve óraműpontossággal végzik feladataikat, de belülről nézve az élet lelke lüktet minden izükben. Az élet irányul és figyel mindenre; az élet alkalmazkodik a hatásokhoz; az élet védi magát a kellemetlenségek ellen; az élet gyógyítja ki a sérüléseket. Az élő nem gép! Az élő több mint gép. Az élő lelke testi gépei vel működik. Szem, fül és orr stb. szív, tüdő, gyomor, máj stb.; kezek, ujjak, lábak, lábujjak mind-mind teljesítik a rájuk bízott feladatokat. Az élő élet testet alkot magának az anyag-

ból; szerveket épít ki a testből; összehangolja és teljes egységbe foglalja azokat, de mindezek csak eszközök az élet feladatainak megoldására. Nem a szem lát, a fül hall stb. A szemmel látok, a füllel hallok, ha élek. Amint nem a telefon hall, hanem a telefontal hallok, ha a fülem halló erejét kitágítom a telefon képességeivel. De a telefont is az élő, halló ember találta föl. S a telegrammal is az élő ember ír a távolba. A televízióval is a látó lélek lát majd talán a végtelen távolságokba. A gépek csak műszerek, az élő élet műszerei. A halottaknak ezekre már nincs szükségük. S a halott műszerei sem használhatják önmagukat.

Más a gép önmagában és más az élő gépezet. A rotációs gép is végzi munkáját, de önmagát nem tökéletesíti, hibáit nem javítja ki; töréseit nem hozza rendbe. Az élő mindezt megteszi gépeivel.

A szaktudós rövidlátó és elfogult. Tekintete csak egy pontra irányul. Eltéved az okok erdejében és az okozatok szövevényében. A bölcselő pillantása azonban átfogó, minden sugár irányát nyomon követő, szóval sok-sok oldalú és rétű.

A bölcselő látja, hogy bár az élet is

a szervetlenben születik és abból teljeseznek ki alkatrészei, szervei, de ezek csak eszközök, amelyekkel az élő céljához igyekszik eljutni. Az élet segedészközei.

A bölcselő is látja az élet minden porcikájának összehangolását és egymással való kapcsolatát, de tudja, hogy az élet maga az összehangoló és a nagy kapcsoló.

A bölcselő is csodálja az élők pazar alakvilágát, de tudja, hogy nem az anyag a magából gördülő, alakító művész, hanem az élet, a formák szülője és művésze.

A kristályokban is észlelünk bizonyos anyagcserét, de a bölcselő a kristályok „táplálkozását”, „gyarapodását” nem téveszti össze az élők táplálkozása-, szaporodása-, faj- és önfenntartásával

Az élő mozgása, érzéklése, a körülményekhez való alkalmazkodása és főleg bámulatos, ösztönös élete oly csodák, amelyeket csak a fölületes és a rövidlátó ész és szem képesek azonosítani az élettelen jelenségeivel.

És ezeket a csodákat mi lelki működéseknek is nevezzük. Azaz oly új erőt léptetünk föl, amelyet az élettelenben hiába keresünk. A lelket!

Az élettelen csak testet öltött gondolat; az élő testet öltő lélek. Az élettelen a törvények vaskapcsa szorítja működésre; az élőben a szervező lélek ölt testet. Amabban a működés kívülről rákényszerített, emebben belülről fakadó önmagát ellenőrző, folyton kijavító és alkalmazkodó tevékenység.

Mély titok a Lét! Ó az élet forrása! A növényben a tenyészléte, az állatban az érzése, a mozgása és az egyszerű lelki jelenségeké! A növény és az állat lelki jelenségeit ösztönösnek is mondjuk. De ki mondja meg, mi az ösztön? Bárcsak ismerné minden tudós és nem tudós a növények és az állatok gazdag ösztönös életét! Eszébe sem jutna az élet jelenségeit az anyagból levezetni. Semmi sem oly érdekes, oly regényes az élet tág terén, mint az ösztönök világa.

Itt igazán megáll az ember esze!

Mert az ösztön tudás tanulás nélkül. Művészet művészkedés nélkül. Az élet feladatainak megoldása a feladatok átlátása és logikai gondolkodás nélkül.

Az ösztön az élet Alkotójának, a Létnek játéka. Bábjáték! De itt a bábok a növények és az állatok. Ezek mögött láthatatlanul játsza szerepét a minden élet Forrása, a számtalan ké-

pességű, színű és erejű lelkekkel.

Bámulatunk csak fokozódik, ha azon élők ösztöneire gondolunk, amelyek (mint a béka, cserebogár, lepke) több alakváltozáson keresztül érik el végső kifejlődésüket és életformájukat. Mert ezek a formák semmit sem tudnak egymásról. A pete nem ismeri a hernyót; a hernyó nem a lepkét, pedig ez még csak a legegyszerűbb alakosor. És ezeknek a képleteknek egy az anyaguk. Sejtatomokból állanak. De a lélek azokból mégis sor- és időrendben más-más alakot teljesít ki: pete, hernyó, lepke. Mily nagy különbségek!

Az anyag engedelmeskedik az élet mély és alakító erejének, művészetének. A Lét szavának!

Ha e gondolatot kiszélesítjük és elmélyítjük, megjelennek előttünk az élők mind, a legegyszerűbb növényektől a legtökéletesebbekig; a legegyszerűbb állatoktól a legtehetségesebbekig, mondjuk a majmokig. Mindben az ösztönök játsszák csodálatos vígjátékaikat, vagy drámaikat. Bölcselő szemünk előtt mind csak bábuk, amelyek az életösztönök parancsait teljesítik és az élet leckéit mondják föl. A hatalmas Lét életeszménveit forgatják le.

Bámulatos tehát az élet szerveződése

az atomban és a kristályban. Még megragadóbb azonban a növény- és az állatvilágban.

Alulról fölfelé, atomról atomra, sejtről sejtre halad, emelkedik, fejlődik az élettelen és az élő egyaránt azon cél és törvények irányában, erejében és lendületében, amely természetükbe van ojtva. S ha a fejlődés egy-egy magaslattáról, csúcсарól visszatekintünk, bámulattal látjuk, hogy nemcsak minden okozatosan és okosan, hanem a legragóbb észszerűséggel és célszerűséggel is tör a megvalósulás felé.

Minden lény léte mélyén nemcsak útravalóval, de útlevéllal is rendelkezik. Amaz az erejét tartja fönn, emez a célját irányítja és célhoz vezet.

Mily bölcsen mondja aquinói Szent Tamás, hogy az egész világban minden úgy éri el a célját, amint a nyilastól kilőtt nyíl. És miért? Mert a Lét ad mindennek életet, erőt, célt és *megvilágítást* is. Az élőben ez a fény a lélek; az élettelenben pedig az anyagra szabott törvény.

A Lét a szellem művésze

Az ember testet öltött szellem! Hid az anyagi és a szellemi világ között. Amannak a csúcsa; ennek meg a kezdete. Testet öltött angyal.

Az emberben a természet összes erői kivirágzanak. Sőt a szellemvilág képességei is lelkében felcsillannak. Az ember a szellemi világnak is a polgára.

Az ember Isten képmása. Az isteni Lét remeke. A Lét teljéből ered szelleme; a Lét lehelte az arcára a szellemet. A Lét építette és ékesítette föl testét is.

De az ember nem máról holnapra lépett a tér és az idő keretébe! Földünknek ki kellett hűlnie; a növényvilágnak ki kellett alakulnia; az állatvilágnak el kellett helyezkednie. Hosszú, igen hosszú idő telt el, amíg az életképes növény- és állatvilág egymásután lassan kigöngyöldött az élet tartalvaiból. Az állatvilág teste is az éltező Lét törvényei szerint öltött végleges alakot és jelleget.

A természet életét közben nagy lázadások, forradalmak és katasztrófák kínozták, módolták és gyúrták, amíg végül a fizikai, kémiai, filozófiai erők az őselemi energiákból kiegyensúlyozód-

tak s a Föld az embernek is otthont, táplálékot és munkateret adhatott.

A Lét mindennek első oka. Az úttjára indult földi világ az Ő erői, akaratja és célja szerint alakult, alakul és fog alakulni. A Lét szándékait ma ez a világ, ez a történelem, ez a földalulat, ez az emberiség teljesíti. Ha visszanezünk az elmúlt századokra, tudjuk, hogy a mai fizikai és szellemi világ csak lassú haladás eredménye. Ha pedig magunk elé nézünk, érezzük, hogy ma is minden forrong, minden zajlik a természetben és az emberi szellemekben egyaránt.

Az élet örökös forrongás, háborúság. A háború minden haladás, kialakulás lelke s az emberi történet is szüntelen fellángolások és harcok között bontakozik ki. A láz, az elégedetlenség, a kirobbanások a magát fölülmúlni igyekvő ember vajadásai!

És ezek a belső válságok és kitörő erőfeszítések annál hevesebbek, mennél jobban erősödik az emberben az öntudat. Mennél mélyebb az Éntudat.

Szent szó ez az: Én. A szellem lángolásának a fénye az Én. Az Én erő, felelősség-, kötelesség- és értéktudat. Aki harsogva ejti ki, hogy Én, az minden gondolatával, szavával és cseleke-

detével azonosítja egész szellemi és erkölcsi lényiségét. Az jellemének központjából vállalja felelősségét és becsületét köti a kimondott Én minden megnyilatkozásához.

Az öntudat a szellem felfénylése. A szellem fénylő magjainak kisugárzása. A szellem mélységes kincse.

Az öntudat nem homályos tudat. Nem érzéki megismerés. Nem érzet.

Az érzéki megismerés birodalma az érzékeink alá eső világ. Az érzéki élet.

Az öntudat birodalma az eszmék, az értékek, a törvények és az igazságok, szóval a szellemi javak és kincsek.

Az érzéki megismerés érzéki egyéniségünket dédelgeti, ápolja és gondozza. Egyéniesen őrző. A testiség szűk körében sűrög.

Az öntudat kilép a szűk és önző egyéniség köréből. Birodalma az egyénfölötti javak, értékek és igények. A szellemiség maga!

Az érzékek és az érzéki érzelmek, vágyak és gondolatok alanviasak. Az egvén szűk világára sugároznk. A köz-
zel, közös értékekkel egvén feletti gondolatokkal és akaratelhatározásokkal nem rokonszenveznek.

Az öntudat tárgyvilagos. Keblére öleli az igazságot, a jóságot és a szépséget min-

den eredményét s azt mindenkivel közölni, megosztani s mindenkit egy nagy és szent egységbe kapcsolni óhajt.

Minden egyesed kifürkészhetetlen és megismerhetetlen. Omne individuum est inefabile. Nem csoda! Mert minden egyesed magába zárkózik, mint a csiga a házába. Csak saját magát szereti.

A szellemi Én, az öntudatos szellemiség kitágul. Szívét kitarja. Lelkét kiönti. Ha az Úr Isten ens sui diffusivum, önmagát kiöntő, minden jóságát és kincsét kisugárzó lény, akkor a szellem Isten kedves gyermeke. Istent utánozza jóságban és szeretetben.

Az állatok is szeretnek. Fiaik, sőt az emberek iránt is szeretetet, hálát, hűséget, sőt halálmegvetést is tanúsítanak. De ez a szeretet csak az érzéki megismerés, érzéki becslés kísérője. Össze sem lehet hasonlítani a felsőbbrendű szellemiség áldozataival, szeretetfényével.

Sajnos, az élet és a történelem folyamán az ember sokszor félreismeri és lebecsüli azt a mérhetetlen értéket, erőt és felsőbbiséget, amely őt a növény- és állatvilág fölé magasztosítja. Megcsodálja a növények úgynevezett intelligenciáját; az állatok „okosságát” s lekicsinyli önmagát. A kutyát, macs-

kát, majmot csodálja, mert önmagát nem ismeri.

„Ismerd meg önmagadat” harsogja Szokratesz örökké a századok fülébe. Ismerd meg magadat, a szellemi Lét szellemfiát!

Ismerd meg, hogy szellem vagy és a szellem erőit fejleszd ki magadból.

Az állat erői benned is szunnyadnak! Sajnos, azért vagy oly sokszor állati. De szellemi erők is bimbóznak lelkedben; azokat kell kivirágoztatnod.

Az anyagelvű XVIII., XIX. század falazta be szellemünket az állati testbe és az ordította a fülünkbe: állatok vagytok. Anyag vagytok! Nem! Mi szellemek vagyunk! Mi az új szellemiség regősei vagyunk.

Az állat csak azt akarja megismerni, amit állati ösztöne érzékeivel megismerhet.

Az új szellemiség az érzékeken túl a tárgyak, az erők lényegét is megérteni igyekszik.

Az állati megismerés csak ösztönösen gépies. A gondolkodás mély értelmét nem ragyogtatja. Nem elmélyedő.

A szellem nagyon is megéli, mily komoly és öntudatos szellemi munka a gondolkodás. Azért nagyon is örül azon igazságoknak, amelyeket céltuda-

tos szellemi erőfeszítéssel birtokába vesz.

Az állati ösztönök tényleg gépiesek. A Teremtő adja az ösztönt az állatoknak, mert az állat nem tud gondolkodni.

Az ember szelleme gondolkodik, mert esze van. Eszeskedik, mert esze ösztönzi rá. De esztelenkedni is tud, ha eszével vissza akar élni. Az állat esztelenségre nem képes. Ösztöne nyilvánvalóan irányítja.

De ki az ösztön és ki a szellem forrása?

A zsoltáros énekli Ó, a Lét, „az élet forrása és az Ó fényében látjuk az Ó fényét.” Tengermély szavak! Igen, minden élet és minden megismerés forrása a Lét. A Lét öröktől fogva zárja magában a növények bájos ösztönösségét; az állatok ösztönös látását és az emberi szellem minden kincsét. Csak az virágozik ki a világban, ami öröktől fogva a Létben ragyog.

Minden élő annyi ajándékot kapott, amennyit a Lét tervei szerint kaphatott és majd felhasználhatott.

Minden csak úgy látja, érzéki, észleli és éli ezt a világot, amennyi erőt, képességet nyert a világ meglátására és élvezésére.

A növény és az állat gondolkodás nélkül élük céljukat és boldogulnak.

Az angyalok érzékszervek, idegrendszer, agyrendszer és okoskodás nélkül látják és élük a nekik való szellemi világot. Ők nem okoskodják ki ismereteiket. Ők minden titkot fátyol nélkül látnak. Amit mi tudunk, azt ők látják. S amit mi látunk, azt ők tudják.

Egyedül az ember érzel, okoskodik és ha lángész, látó is.

Mivel testes lény, érzékekkel is ékes. Az érzékekkel érzékelhetőket észleli. Mivel testbe zárt szellem, a testi, az anyagi világba zárt testetlen törvényeket is megismeri, érzéki tapasztalaton és okoskodás (okkeresés) útján. Mivel szellem, ha fel tud szabadulni az anyag bilincseiből, a szellemi, az érzékfölötti értékeket, erőket és szellemnyilvánulásokat is meglátja.

A szellemmel ékes ember lába a földön áll, de feje, szellemi ereje a felhők fölött keresi otthonát. Két hazája ihleti: a föld és az ég. A látható és a láthatatlan világ.

Mint földi, érzéki lény a színes, a fényes, a dallamos, az illatos, az ízes és kellemes világot szereti.

Mint égi, szellemi lény az eszmék, a jelképek, az igazságok honát keresi.

Az érzékek tükrében ez a világ röpke jelenség, a mulandóság és múló benyomások tönkelege.

A szellem fénye mellett a mulandóság mögött él az örökkévaló; a jelenségek pergése mögött szilárdul állnak a törvények. A röpke képek mögött ragyog a világot átfogó rend és a rend mögött a szellemi Lét!

A szellem ereje mérhetetlen az emberben.

Az érzékek mindent gyors iramlásban kívülről ragadnak meg.

A szellem a jelenség rohanó árjában a belülről küzdő okokat leplezi le és tárja szemeink elé.

Az érzések látásai tükörképek. Jönnek és mennek e képek, de nem hódító erők.

A szellem az ellesett törvényekkel, a megismert okokkal, a leplezett törvényekkel meghódítja a világot, a természetet, a létet.

Az érzékek csak visszatükrözik a világot. A szellem új világokat gondol el, mikor az okokkal és törvényeivel az eleven világot lemásolja, tudományokba foglalja és a tudománnyal szinte lebilincseli magának.

Minden tudomány a szellem remek

alkotása és uralkodás a testi világ fölött.

Minden nemes élet a tudós szellem magasztos elgondolásának gyümölcse.

Élet és élet között is nagy a különbség. Az életet egyre magasabb szintre emeli a jó szellemű tudomány. S az egész emberi élet akkor lesz minden időben igazán az ember műve, ha azt a gondolkodó szellem a polgáriassodás és a műveltség áldásaival ékesíti, nemesíti s átszellemesíti.

De az ember, mint a növény és állat, érez is. A szellemhez pedig nemes érzés illik. A szellem világában az érzés is mélyebb és magasztosabb legyen, mint az érzések nyers és ösztönös érzése. A szellem világában még az alantasabb érzéki érzések és érzelmek is felfényesednek.

Az érzések és a szellemiség is boldogság után vágyódnak. De más alakban.

Az érzékek az érzéki gyönyörérzését dédelgetik. A szellem akkor boldog, ha az élet lényegéből, az emberi természet mélységeiből fakadó szellemi igényeket elégítheti ki. A szellem kialakulni, megvalósulni, a test fölé kerekedni, a testet is átszellemesíteni igyekszik. A szellem a nagy erényeket

törekszik felfejleszteni. Az észet világossá és jó fegyverré akarja acélosítani. A szívet vad hajtásaitól megtisztítani. Az akaratot keménnyé és ellenállóvá kovácsolni.

A szellem nem fél a fájdalomtól. A mások lelki üdvéért lángoló hittérítők, az önmaguk egészségét feláldozó tudósok, a halálba rohanó felfedezők, a rekordot javító sportemberek törődnek-e a gyönyörrel, vagy fájdalommal? Az ő boldogságuk a siker, a győzelem, a rekord!

És zord és külsőleg örömtelen korokban is tudtak az emberek életüknek örülni, ha ez az élet szellemi erőiket fokozta, önérzetüket növelte és győzelmüket a sors és a természet fölött biztosította. Viszont az élvezetek és a töméntelen gazdagság sem óvják meg az embert a lélek belső ürességétől és a kétségbeesetten sivár érzésektől.

Végül a szellem akarateréje is más, mint a természeti ösztön sötét és végzetes kényszere.

A szellemi akarat fölényes önállóság. Önállóság mindennel szemben, ami akár belülről, akár kívülről lélekrontóan, leverően, rombolólag hat. A szellemi akarat céja a lélek nemes

erőinek virágba szökése, gyümölcsstermése. Az ember nemes és magasabb rangú személyiségének kinevelése. Az ember nem kész; haláláig készül. Teszte romolhat, de szelleme felfelé tör.

A szellem nem akar meghalni. Sőt, a végtelenbe tör. Utolsó percéig!

Utolsó percéig a maga és embertársai életnívójának megjavítására tör. Ez a polgáriasodás (civilizáció) rugója. És a folyton nemesebb emberszint vajjon a sors egyszerű ajándéka-e, vagy inkább a természetnek a láthatatlan lelki és fizikai hatásoknak öntudatos és céltudatos felhasználása-e a magasabb szellemiség céljaira?

Mi mindannyian szimbólumok, jelképek vagyunk. Mi azon örök és nemes eszméknek jelképei vagyunk, amelyek minden dolgok ősi fészkeiben, a végtelen Létben fakadnak és az időben és a térben megvalósulnak. Meg kell valósulnunk, ez a hivatásunk. Isten örök eszméjét kell kinek-kinek magában megvalósítania. A jelképeknek valóságokká kell válniuk. És pedig oly valóságokká, amelyek ragyogjanak és a földi életben másoknak ismét eszménykép gyanánt tündököljenek az igaz szellemiségű emberek. Igazak, mert testet öltött hű másolatai a Lét

mélyében reámosolygó ideának, eszményképnek. Igaz még azért is, mert az ilyen igaz eszménykép valóban mint eszmény ragyoghat minden igaz elé.

Az ilyen gondolataiban, érzéseiben és akaratában folyton magasabbra ívelő szellem valóban a Lét mélységeiből kipattant isteni szikra. A Lét hasonmása, analogia Entis. S mint ilyen a Létet tényleg utánozza. Főleg pedig: amint a Lét teremt, úgy a szellem is a Lét erejének indításában és lendítésében új dolgokat hoz létre. Például:

A szellem ráfénylik az ásványvilágra és abból új elemeket öntvényeket és fémeket csal ki. Az agyagból alumíniumot.

A szellem rámosolyog a növényvilágra s a jámbor Mendel szerzetes útmutatása szerint szebbnél szebb virágokat fakaszt; nemesebbnél nemesebb gyümölcsöket keresztez, szóval újabbnál újabb változatokat termel ki. A természet erőit tovább teremti, felfokozza és nemesíti.

Végül a szellem ápolás alá veszi az állatokat s az egyszerű állatokból nemesvérűeket tenyészt ki.

A tenyésztés minden téren a szellem magasabb működése. Hiszen a termé-

szet erőinek felfokozása, kifényesítése és lángralobbantása.

Valóban, ha a szellem fénye ihleti az egyszerű földművest, iparost, kereskedőt, akkor ezek is egyre tökéletesebben dolgoznak; egyre szebb munkát készítenek.

A szellem fénye világít a tudós kutatása elé is és műhelyében új igazságok születnek az élet és a lelkiesség javára.

A szellem fénye fényesíti a művész alkotó lelkét is és új meglátásokra ébred. Új szépségeket lát meg és alkot.

Ámde nemcsak az egyesek, hanem a népek is, a fajok is állandóan felfelé ívelnek. Nem beszélünk ma annyit a népiségről, az őstehetségekről, a kisebbségekről, ha a tömegek, a fajok, a népiség is nem igyekeznének magasabbra emelkedni, szárnyra kelni!

Sőt, talán azért forronganak folyton az egyedek, mert a törzsük, a faj is lángban áll. Hiszen Szent Pál mondja: a gyökér hordoz téged és nem te a gyökert. Amilyen a gyökér, olyanok az ágak. Olyanok az egyedek szíve és mivólása is.

Valóban a nép hordozza kebelén, a nép neveli, a nép nagykorúsítja az egyedeket. Ezt érzik az ágak, az egye-

dek! S az egyedek ma ezt meghálálni igyekezzenek! Megbecsülik a népet. Sőt, a gyöngyösbokrétákat, amelyek alatt az összes népies művészeteket, hagyományokat és szokásokat értem, kicsiszolni, felfényesíteni és erősíteni igyekezzenek.

S valóban a népiesség eszméje nem elvont árnyélet; sőt véres valóság. Nemzedékeket megifjító érzelem és gondolatforrás. Elszáradt művelődéseket felfrissítő, üde, harmatos eleven-ség.

Amint a Lét szellem, erő és igazság, épp úgy a népiesség is szellem, erő és igazság. A népiesség a Lét magasztosságának visszatükrözése.

Amint a Létből fakad minden, épp úgy a népből, a fajból sarjadzik az egyén.

S amint a Lét a maga számára teremtet mindent, épp úgy a nép, a faj is a maga számára szüli gyermekeit. A gyermekeknek fajt kell megbecsülniök.

Végül Istené vagyunk mindnyájan! S mily ragyogóan mondja Szent Ágoston: „A magad számára teremtettél Uram minket és nyugtalan a mi szívünk míg csak benned meg nem nyugszik! Benned, a Létben!”.

És évezredek homályából ered ez a nagyszerű gondolat, amelyet egy indiai istenszobor tár elénk. Az isten a szíve táján szétfeszíti mellét és ott, belül pihen, szendereg a két első ember.

Az ember Isten szívéből, lelkéből lelkedzett szellemi lény. Isteni és égi lény. A legszebb analogia Entis. Istenkép. S amint az ember az isten keblében pihen, úgy kell Istennek keblünk oltárán megpihennie. Istenben élünk, mozgunk és vagyunk, mondja Szent Pál. Vajha Isten is ezt mondja rólunk!

A Lét remeke az ember

A földi életben a Lét remeke a szellemi, az égi ember. Ezt tanítja a hit, ezt vallja a nemes tudomány és ezt hirdeti a Szentírás.

A szellemi embert magasztalom, mert ember és ember között mélységes a különbség. A szellemi ember szöges ellentéte az anyagias és állatias ember.

Sajnos, sok millió és millió emberben a szellemi még a testiségbe mélyen be van falazva. Ezek a nyers földi érzésű és gondolkodású szellemiség

nélküli emberek. Ezek alaktalan anyag, amilyen Földünk legnagyobb része. Hiszen a nemes ércek, a drágakövek is ritkák s szinte elenyésznek a Föld szürke tömege mellett.

A nemes érzésű és drágaköves emberek a szellemi emberek.

Az ember égi világossága és fénye nem függ a társadalmi állástól, rangtól, életmódszástól.

Beszélünk östehetségekről! Ezek a nép mezei fiai. Az egyik költő; a másik művész; a harmadik vallásos zseni! Östehetségek, mert isteni ihletűek. A szellem izzó ereje fénylik át testük nehézségén. A szellem áttör a test nehéz falain.

Beszélünk művelt emberekről! Ezeknek a nevelés csiszolta, nyújtotta, fényesítette ki szellemüket. Szülőik, nevelőik, tanítóik szelleme rajtuk. Bár születésük talán nem is előkelő, de szellemük isteni fényű. Emelkedett!

Beszélünk nagyon magas rangúakról, akik mégis szellemileg sokszor alantas szintűek. Ezekben nincs világosság. A lebuja, a bárak szellemi és erkölcsi szintjén tengnek.

De akár fény, akár sötétség legyünk, szellem lakozik bennünk. Szellem, aki magát mindig felülmúlni igyekszik.

Mert ez a szellem lényege. Az ösztönös lélek egy helyben tipeg. Újat nem földöz föl, legföljebb régi nótáját szebben fújja. A szellem ellenben halad a magasságok, ismeretlen fényességek felé! Ha akar!

Ezt nevezik a szellem maga fölé törekvésének. Ez az igazi plátói szeretet, erosz, mely nem ismer határokat és korlátokat s minden mélységet és magasságot meghódítani kész. Az erosz célja a Végtelen! Lendítő ereje a Végtelen! Ihlete a Végtelen!

Hiába mondják a szellemnek: eddig és ne tovább! Bár a szellem is belátja, hogy mindennek van határa; de ő egy határmesgyvénél sem nyugszik meg. Mert a szellem önmagában érzi, hogy a Végtelenből ered és azért csak a Végtelen az eszménye. Ha mindjárt nem is éri el azt.

Minden téren kiüt a szellem végtelen lendülete.

Kérdezem a tudóst, elégedett-e értelme eredményeivel? S feleli: omne ingenium est melancholicum. Minden komoly szellem mélabús! Miért? Mert inkább sejti, mint látja a végső igazságokat. Faust módjára keresi a létben a végső ereket, okokat és rugókat. A világ magját és az erőt, mely összetartja

ezt a világot. De nem találja meg. Ha pedig az eszme végére ér, új rejtély táng feléje s eszméi között folyton érzi az ürt. Az igazi tudós ezért mind szerény, alázatos és türelmes.

Kérdezem az önsanyargató aszkétát, elégedett-e erkölcsi előhaladásával? És íme! Sem önmagával, sem a világgal nem elégedett. Az erkölcsös egyéniség is mindig több tisztaság, bölcsesség, jószág és szeretet után eped. Nem csoda! Mert sem az igazságok barátia, sem a jószág szomjúhozója nem állhat meg útközben. Aki előre nem halad, az hátramarad. Kant is érzi: az erkölcsösség végtelen feladat s e gondolatra építi föl hitét a halhatatlanságban.

S talán a művész elégedett? Ő a legkevésbé! A művész szeme előtt eszmény lebeg, mely lelke mélyén virágzik ki. Ezt az eszményt kell neki anyagban megvalósítani és anvagi eszközökkel kifejezni. De sikerül-e majd neki? Hány művész panaszodik, hogy más az eszményképe és más, amit megvalósított. Az anyag nem sugározza vissza a testetlen eszményképet. És hánv művész pusztította el épp ezért egvébként szép művét, mert fáradsága nem érte el célját.

Igaza van Pascalnak: L'home de-

passé infiniment l'homme. Az embert végtelenül fölülmúlja az ember. Az ember valóban folyton saját lényegét is igyekszik fölülmúlni.

Bámulatatos az emberi szellem rugalmassága; benső lendülete. Ezt az eleven erőt hiába keressük akár a növény-, akár az állatvilágban. Nincs más lény, amely magát úgy igyekezne folyton továbbteremteni, mint az ember!

Igazság, jóság és szépség; a levegő, a tenger és a hegycsúcsok; a magasság és a mélység nem riasztják el. Rekordot hajhász minden téren. Csúcsteljesítményt!

De ő nemcsak önmagát, hanem, mint láttuk, a növények és az állatok lényiségét is javítani, nemesíteni igyekszik. Azok képességeit is felfokozza és felerősíti. A virág- és gyümölcskiállítások ezt igazolják.

A teremtő Lét teremtő erőt ojtott az emberi szellembé. Az ember teremtőképessége ugyan véges, de lendülete végtelenbeszökő. És ez a véges emberi szellem dicsősége! És ez a dicsőség egyúttal a végtelen Lét benső lénvegének is a jellemzője, megsejtetője és megszólaltatója.

„Isten, kit a bölcs lángesze föl nem ér, csak titkon érző lelke óhajtva sejt,

Léted világít, mint az égő nap, de szemünk bele nem tekinthet!”

Mily fölséges költői jellemzés!

De nem fölséges-e az a megállapítás is, hogy a fejünk fölött szétterjedő végtelen világ kis képe az atom! S nem túlzás-e mondani, hogy a végtelen Létnek az emberi szellem az atomképe? Nem, mert az Úr mondja: Isten képmása vagy s benned Én tükrözöm.

A Lét hív

Az ember a Lét tükre. A Lét ereje lüktet benne; innen ered örök nyugtalansága. Csak előre! Csak feljebb! Az ösztön holt ponton áll; az ember lendületes szellemi ereje nem ismer határt. Izzó, nyugtalan vágy feszíti a végtelen felé. Honnan ez az örök elégedetlenség? A Lét hív! Ő ösztönöz! Ő vonz. Ő a mágnes. S a lélek csak Őbenne pihenhet meg.

E pihenést azonban nem a földi élet jutalmazza. A földön küzdünk, harcolunk és előre törünk. A Lét magasságai nagy magasságok. A hegyeket megmászhatjuk; vagy gvalog vagy repülőgépen. A tenger mélyvégeit kikutathatjuk; leeresztett bűvárharangban vagy

lánccal. De a Lét szellemi, erkölcsi és esztétikai magaslatai messze messziségekbe hajszolnak, amelyeket földi életünk folyamán nem érünk el. A tudomány, a vallás, a művészet, az élet, a kultúra és az elpolgáriasodás egyre újabb csúcsoakat, jószágokat, művészi meglátásokat tárnak elénk. S a szellem megy, tu, rohan is utánuk s ha fokról fokra eléri is célját, a kielégítetlenség érzése, mint borús árnyék, követi s nem hagyja nyugton. Ez a sorsunk és boldogságunk itt a földön.

A belső hang, a Létnek mélységeinkből kitörő hívása újra ösztökél. Előre! Kövess engem! Keresd az igazságot, de a tökéletes és teljes igazságot. Keresd a szennytelen jószágot; a végtelen jószágot. Valósítsd meg művészetedben a tökéletes szépséget; az abszolút fényes eszményt.

Az ösztön örvend ösztönösségének. Hiszen az ösztön mindent elér, amire képes. Sejtelve sincs a többről, a jobbról; az örök újról. Az ösztön egészen kiteljesedik és egészen kielégít. Vágvai, reményei, céljai nincsenek. Sejtelve sincs ilyenekről. S azért nem búsul; nincsenek szomorú pillanatai.

A szellem az örök elégedetlen! S innen erednek a „szellem sötét éjszakái.”

Nem csak Keresztes Szent János, de minden szellem érzi olykor szelleme sötét éjszakáit, amidőn kifárad, ellankad s amikor a Lét hívása sem harsónáz már oly elevenen lelke mélységeiben. „Hiúságok hiúsága és minden csak hiúság” így tör ki belőle a panasz. De a fáradtság még nem halál. Az éjszaka után jön a reményteljes hajnal. A fények újra bearanyozzák az eget és a földet. A madarak ismét énekelnek. A virágok is kinyílnak s a szellem is felébred kábultságából és újra felvidítja őt a Lét hívó szava. S a szív mélyén zsongó hívás, a boldogság.

Nem csak egyes szellemek, de egész népek is elbágyadhatnak a versenyben. Egész népek lelkét is elfoghatja a kábultság. S ilyenkor halljuk a lemondó igéket: a kultúra a válság szélén! Az ember sorsa ilyenkor ismét teljesen bizonytalan. A harc sikertelen. És íme, mikor a mélypont beáll, akkor lángol föl újra a szellem ereje s akkor érzi újra: a föltámadás szükséges! Az élet elé új eszményeket kell tűzni! Az erőket új harcra kell felajzani! Ezekben az új ritmusokban ismét a Lét szava, tüze és ereje megint ösztökél. A végtelen és feltétlen Lét újra ragyog. Az ember dicsősége, ha ez a fény és

hang lelkünkben tudatossá válik és egész erőnkkel a Létbe belekapaszko-
dunk és küzdünk. A vallásos zsenik és
a szentek lelkében a Lét az irányító
és felfelé lendítő erő. Őbelé gyökered-
zik minden eszményünk, gondolatunk
és érzésünk. A tudósnak is az a boldog
pillanata, ha kutatását ez a fény irá-
nyítja és kutatása remek eredménye a
Lét titkainak hódolatos felismerése és
imádása. A művész ihletéseinek is az
a csúcspontja, amikor kezét a Végtel-
en szelleme irányítja és szellemét a
Végtelen sugalmazza. Sőt, az egyszerű
ember, a földműves, az iparos, a keres-
kedő is csak akkor boldogok, ha mun-
kájukat a jóságos Lét vigasztaló jelen-
léte, gondviselése és szeretete ösztö-
kéli, nemesíti és tökéletesíti. Bár csak
így volna!

Mózes hallgatott a Lét szavára. „Az
vagyok, aki vagyok”, menj tehát a Fá-
raóhoz és add át üzenetemet. Bocsássa
el az én népemet!

Én, „Aki az vagyok, aki vagyok”
hívlak téged és mindenkit: jertek ki
Egyiptomból! Jer ki onnan, hol szelle-
med nem fejlődik, nem valósul meg s
boldogságod el nem éred. Jer ki!

Mindenkinek szelleme rejtett értékek
és kincsek szekrénye. De ezek a ké-

pességek csak akkor virágzanak ki, ha kijössz rabságodból; elszakítod rabláncaidat, amelyek szárnyaid szárnyalását is lekötik. Hagyd el rosszlevegőjű börtönöd!

Minden lénynek a saját talaja, levegője és napfénye egyúttal az ő erőforrása is. Szakítsd ki erőforrásaiból s léte elhervad; végül pedig elpusztul.

Az ember életforrása a Lét. Az a kezdet. Onnan ered! Az táplálja és az hívja folyton magához. A Lét a vég is. Az Úr Jézus ezt a csodálatos életforrást így jellemezte: „Én vagyok a szőlőtő, ti vagytok a szőlővessző.” A szőlővessző csak akkor hoz gyümölcsöt, ha a tövön marad és a töből táplálkozik. Úgy ti is.

Az Úr Jézus a Lét Igéje és hívó szava! A Lét elküldte hozzánk Igéjét, hogy emberi nyelven, emberi észhez és emberi szívhez szóljon és fejezze ki parancsszavát, eszménveit és az égi ember célját.

Az Úr Jézus e példabeszédbe foglalta azt a hívást, ami benne, mint a Lét és az Atya Igéjében rólunk mint eszmény öröktől fogva élt. Ezt a nemes eszményt az embernek meg kell valósítania. Az isteni Ige vért vett a vérünkéből, húst a húsunkból. Ajkai a

mi ajkunk; szavai a mi nyelvünk szavai. S hív: legyetek úgy a Lét gyermekei, amint a szöllővessző is a szőlőtő szerves ágai. Az Ő lelke a mi lelkünk, az Ő ereje a mi erőnk, az Ő atyai öle a mi boldog célunk. Nála nélkül semmit nem tehetünk. De vele mindent. Mert akkor lelkünkben Ő a lélek.

Az atom elektronjait az atommag vonzza. A bolygókat a Napok húzzák magukhoz. A Napokat a még nagyobb Napok. És hihetjük, hogy az egész világegyetemet egy központi Nap forgatja maga körül. És ezt a leghatalmasabb Napot is annak az ereje tölti el, ki belé öntötte a vonzás (gravitáció) misztikus erejét. Ez az erő tart, húz minket is a Földhöz; sőt a Világegyetemhez és végül pedig minden Napok Alkotójához, a Léthez. Mert Ő, az összes Napok Napja, tölti meg erejével a Napokat, a Holdakat és az összes csillagokat. Ez az őserő a vonzó, rendező és célhoz vezető erő mindenben. S ennek az őserőnek lelke a szeretet és ennek a szeretetnek ereje minden létezőnek erőforrása.

A szeretet a gravitáció, a mechanizmus, az élet és a szellem mozgatója.

A szeretet szólal meg az Ősnapban; minden Napok mozgatójában.

A szeretet nyilvánul az atomban és minden elektronok forgásában.

A szeretet élteni a növényeket; illatozik a virágokban és keményedik Libanon cédrusaiban.

A szeretet az állatok életének irányítója.

A szeretet végül az emberi szellem éltető melege és teremfő erejének műzsája.

A Lét dalát zengi az egész mindenség.

A Lét az erő az erőben.

A Lét a mozgás a mozgásban.

A Lét az élet az élőekben.

A Lét az illat, a szín, a varázs a növényekben.

A Lét a titokzatos játékos erő az ösztönökben.

A Lét a teremtő erő a szellemben.

Minden a Lét szavainak felfigyelője és minden felelet visszhang a Lét hívó szavára.

A Lét „Az, aki”. Minden más csak ami.

A Lét a feszítő, irányító erő és testet öltő gondolat.

Az egész mindenség a Lét kiteljesedése.

Öröktől zeng a Lét dala s a hangok,

melódiák és ritmusok mind neki dalolnak.

Ha írsz, ha jót cselekszel, ha szépet alkotsz, benned a Lét dalol.

Ha lelked nemesíted; ha másokat nevelsz; ha másokba erőt öntes, benned a Lét dalol.

Ha földet művelsz, ipart üzől vagy kereskedel, benned a Lét dalol.

Ha a társadalom javára fáradsz; a jogrendet becsülöd, vagy Isten országát építed; benned a Lét dalol.

Mindenben a végtelen Lét dalol, még a viharban is. Hisz a zsoltáros így énekel:

„Zeng az Úr szava a vizek fölött,
A fölséges Isten mennydörög,
Ott van az Úr a nagy vizek fölött,
Zeng az Úr szava erősen.

Az Úr szava fenségesen

Az Úr szava cédrusokat tördel

Tüzes lángokat szór az Ú szava.

Megrendíti az Úr szava a pusztát,

Megremegteti az Úr Kades pusztáját.

A templomában mindenki így szól:

Be dicső!

Az Úr szava a Lét szava.

Az Úr szava a Lét Igéje. A Verbum Dei.

Az Úr és az Ige szeretete a Szentlélek.

Az ős Lét: az Atya. Igéje a Fia. S a Szentlélek a világokat teremtő Szentlélek.

Egy Lét Atya, Fiú és Szentlélek.

Egy Lét, mert egy a végtelen isteni lényeg. S ez az egy végtelen Lét az Atya; azután a minden eszmék ősi kincse háza, az Ige; és a mindent teremtő szeretet a Szentlélek.

Ennek a végtelen Létnek a földön tudatosan csak egyedül az ember dalol. Ő dicsóíti a Lét-Atyát. Ő ismeri föl a Lét-Igét. Őt gyújtja lángra a Lét isteni szeretete, a Szentlélek.

A Lét szava az emberhez

És mit dalol a Lét különösen az ember fülébe? Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szívedből és minden erődből és szeresd felebarátodat, mint tenmagadat. Ha ember óhajtasz lenni, így válsz igazán emberré. E parancs nevesíti ki belőled az emberi méltóságot, szépséget és fönséget. Mert az ember lehet isteni ember és lehet állati. „Nem tudjátok, mondja a zsoltáros, hogy istenek vagytok és mindannyian a Magaságbelinek a fiai?” De azt is mondja és pedig nagyon szomorúan:

„Az ember csak hús, elszáll belőle könnyen a szellem és többé vissza nem tér.”

Mi tehát az isteni ember dala? Isteni akarok lenni! Isten örök eszményét akarom magamban megvalósítani! Az Ige példánvképéhez idomulok! Mert még nem volt Föld és nem voltak égitestek s az Ige már ismert bennünket. Önmagában hordozta képünket. A föld pora még nem borította Földünket s már égi képünk élt az örök eszmék világában. Ez az ember dicsősége!

És milyen a mi égi képünk? A Szentírás az imént mondta: „istenek vagyunk”. Aztán: „Isten képmásai vagyunk.” „A Szentlélek templomai vagyunk.” „az isteni természet részesei vagyunk.” Tehát a teremtés koronái vagyunk. Az élő lények fénysorának csúcsa. Ily magasra kell tehát törnünk minden erőnkől!

Minden élőknek van lényege! A lényeg az ő belső alakítója. Belülről felfelé törő lendülete. Az íjnak feszülő ereje, a vágy, hogy célját elérje. Növény, állat, ember mind, mind kifejlesztett íjak: lényegük magjából kirobbanó erők, hogy megvalósuljanak. A lényegből lángol föl a növekedés, a

gyarapodás, a kifejlődés és a kivirágzás vágya. Ez a sokrétű megérezés pihen minden magban és magzatban. Szunnyadó erők, csírázó rügyek, szépreményű tehetségek mindmegannyi megvalósuló ígéretek a növények, az állatok és az emberek erődrendszerében. Mind-mind kitörni igyekeznek és kifényesedni.

És főleg az ember a Lét nagy ígérete! Az ő teste, szelleme a legszebb és leértékesebb ígéretek kincsesháza. Teste szép emberi testté vágyódik fejlődni. Szelleme pedig az egész világot törekszik fölfogni és meghódítani. Az ember szelleme rejtély. Sem ő maga, sem más nem láthat be könnyen titkáiba, rejtélyeibe. Erős akarat, öntudatos lelki törekvés után ismeri csak meg a szellem saját képességeit. Vagy szerencsés körülmények összejátszása robbantja ki a szunnyadó, a várakozó erőt.

Mindannyian őstehetségek vagyunk, de összes tehetségeink, sajnos. számkra is ismeretlenek. Ezért hervad el bennünk sok rátermettség és szellemi készség. Nem kapnak napfényt égi harmatot és jó talajt, hogy kicsírázzanak. Ha a jácinthagymát márványpadkára teszed, sohasem csírázik ki.

Ültesd a földbe, öntözd meg és adj neki napot, akkor meglátod majd szép virágát és élvezed bájos illatát.

Minden élő az akar lenni, ami! Teljes erejével megvalósulásra tör! Az egész természet azt dalolja az ember fülébe: légy az, ami vagy! Légy a Lét legszebb alkotása. Valósuljon meg benned az Ige eszméje és az emberi természet minden szépsége.

Virágozzék ki benned a szellem minden színe; fényesedjék ki benned az isteni fénynek minden szikrája. Mert égi a természeted, tehát légy égi. Mert földi is vagy, nemesítsd magadban a földi erőket is. Sőt a növényeket, az állatokat és még a földet is műveld, nemesítsd és finomítsd.

Isten azt dalolta: Én vagyok, aki vagyok.

Az ember is hát azt dalolja: Azé vagyok, aki van! A Lét gyermeke vagyok.

A növény elszakadhat gyökerétől, de meghal. Az állat elpártolhat fajtájától, és akkor elpusztul. Az ember pártot üthet az emberiség, sőt Isten ellen is, és akkor erői összezsugorodnak és egvénsége tönkre megy.

Csak Isten és az emberek társaságában nőhetünk naggyá. Azért kell

szeretnünk Istenünket, a Létokunkat s embertársainkat, mint szövetségeseinket és testvéreinket. Egyébként soha sem leszünk igaz, teljes és tökéletes emberek. Sem testileg, sem lelkileg! A testet a lélek élteni, de a romlott lélek megnehezíti a test fejlődését is. A szellemet a Lét ösereje fejleszti, de Isten lelke nélkül szellemünk is elsatnyul. A testiség fonnyasztja el.

A tudomány és a bölcelet története tanúsítja, mily korlátolt s mily rövidlátó az istentelen szellem ereje.

Az első világháború előtt tombolt az anyagelvű istentagadás, az istentelen bölcelet és a népek erőit szétporlasztó társadalmi szemlélet. A marxizmus!

A világháború rengeteg embert és rengeteg korhadt szellemiséget temetett maga alá. De felébresztett egy új szellemiséget és létbehívott új embereszményeket is. A zűrzavar azonban ma sem szűnt meg teljesen. A tudomány ugyan felismerte eltévedéseit s gépies magyarázatait törölte. A bölcelet ellenben még mindig harcol az istenadta ész ellen. Mert értékes bölcelet-e az, amelyet pl. Heidegger tanít? Életerős-e az a szellem, amely a semmit, a megsemmisülést dicsőíti? A „bátor” halált ünnepli Isten nélkül.

De ime, a régi Istent-félő tudomány is már újra ébred s a bölcelet romjai fölé a régi bölcelet ismét új fénveket és erőket sugároz ki. Az istentelenség bölcelete ma már csak az alacsony szellemek sajátja. Az ész gvalázása pedig csak az öncsonkító szellem rémtette.

Légy ember! Bízzál a henned születésre váró erők kiteljesedésében. Hígy a természetedbe ojtott isteni lendületben. Értsd meg, hogy alkotó Léthen élsz, mozogsz és vagy és ettől, ha akard sem szakadhatsz el, mert Ő tart fönn. Ő adja a napsugárt, a levegőt, az életlehetőséget és ihletet. Magad gvengited, ha Őt tagadod. — Erőforrásodat apasztod!

Légy ember! Ember az emberek között és nem farkas a farkasok között. Szeress! és ne gondold, hogy a farkasok dala a te dalod: fölfalni vagy fölfalatni. Emberek szültek, tápláltak nevelték és tanítottak. S az embersonban neked is osztozni kell. Szeresd felebarátaidat!

Légy személviső! Nemesak személy, hanem személviső! Csak a nemes, a jó, a testileg-lelkileg beteljesült személy a személviső. A gondolkodásában, érzelemvilágban és akaratelha-

tározásaiban kiegyensúlyozott, érett ember a személyiség. Benne minden tudatos!

Tudatos a gondolkodása, mert ítéleteit nem az érzelmek irányítják, hanem az érzelmek fölött álló gondolkodás tárgyilagos törvényei.

Tudatosok érzelmei is. Mert a személyes, illetve személyeskedő érzelmet az ész tárgyilagos ítélete tisztítja, nemesíti és tökéletesíti.

Tudatosok akaratelhatározásai is és azért elkerüli az önző, alanyias jellegű tetteket s tárgyilagosságra törekszik. A tömeg előtt az igaz, ami neki tetszik. A személyiségnek az tetszik és azt akarja, ami igaz. A tömeg zsarnok és olv önzőn akar mint a zsarnok: az ész helyett az akarat dönt. A személyiség azt akarja, amit az ész jónak megítél és követel.

Az igazi személyiség nemcsak önmagával, hanem a világmindenséggel szemben is tudatos. Nyílt szemmel tekint a saját maga mélységeibe és a mindenség csodáiba. Ismerni akarja önmagát és erőinek megfelelően a világot. Öntudatát kitágítja világszemlélete és világnézete s mind a kettőt egybefoglalja a Lét helves bölcsellete. E ponton az ember valóban ember.

Ismeri szívevel is minden lét Létét és ősi forrását, a jó Istent. Ismeri önmagát, mint Isten képmását és ismeri ő, a kis világ, a nagy mindenség értelmét és képét. Eszerint él a világ piacán. S könnyen megtalálja kellő helyét a mindenségben mindenütt. Mindenben kitapogatja Isten nyomait, de csak önmagában fődözi föl Isten képmását. Mindennek tudja hivatását, de egyedül önmagáról vallja: az égi világhoz tartozom.

Minden elmúlik. Az egek is elhomályosodnak. A növények, állatok is meghalnak. Az ember lelkéé egyedül a teljes élet, mert a halál után oda száll, ahonnan ered: Istenhez! S élni fogja a szellemek világában a szellem életét. Örökké!

Oda tér és ott lesz helve, ahol, mint az Ige eszméje, minden Földek, Napok és csillagok előtt öröktől fogva élt, a Lét ölében, Isten fényében.

Gyermek a Léttel szemben

Az Úr Jézus mondja: ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek be a mennyek országába.

A Léttel szemben mindnyájan gyer-

mekek vagyunk. Csak magunk között ismerünk kisebbeket és nagyobbakat; elsőket és utolsókat, mert magunk igyekszünk másoknál különbek lenni.

Az apostolok is ezt tették, de az Úr Jézus leintette versengésüket. Az első legven utolsó! „Ha vendégségbe mégv. válaszd az utolsó helyet.” Mert nagyobb a becsületed, ha azután az első helyre ültetnek, mintha az elsőről az utolsóra küldenek.

Szeressük egymást s legvünk esvenlők a földön és Isten is esvenlökké tesz majd az ében. Mert Isten előtt mindnyájan kicsinvek gyermekek vagyunk.

Akik egymást nem becsülik, azok az Istent sem tisztelik. Aki magát felmagasztalja, az az Isten nagvságát nem látja. A gyermekek jobban érzik Isten lelkét, mint a tudósok, mert ők nemcsak ésszel, hanem szívükkel is Istenhez simulnak.

Isten minden mindenben! Minden mértéket betölt, de őt sov mérték sem zárja be. Minden mértéken kívül van, de ki nem zárva. Az ember nem tud olv nagyot gondolni, melvnl Isten nagyobb nem volna. Sem olv kicsinvt, amelyben benn nem volna. Mindenben benn él, mint Teremtő és mindenben

kívül, mint Kormányzó. Mindennek Ő az életője, fenntartója és célhoz vezetője, azért mindenben benn van. S mert azt akarja, hogy egy teremtmény sem legyen kívüle, azért minden benne van. Ő így mindennek Atyja és mi mind az ő gyermeke.

Mert Ő ad mindennek létet, erőt, képességeket és lelki ihletet, hisz mindenben benn van. S mert minden csak „Őáltala, Ővele és Őbenne” létezik, mindenek kívül is van. Mindenre ügyel. Mindent ismer.

Nagy vígasztalás ez számunkra. A kicsiny ne szégyelje kicsiségét, a nagy ne csodálja nagyságát. Mert ki nem kicsiny Őhozzá, ha kívülről nézed a a végtelen Létet és ki nem nagy, ha magadat a Végtelen Létben nézed?

Nagy vígasztalás ez számunkra!

Mennél naøvobb szellem áll a Végtelen előtt, annál nagyobb gondolatot tud és akar magának alkotni Róla. De tud-e a véges a Végtelenről valóban nagyot, végtelen nagyot gondolni? A Végtelent csak a Végtelen éri föl.

Mennél kisebb áll a Végtelen előtt, annál kisebb a gondolata. De valóban kicsiny-e a kis lélek gondolata? Hiszen a Végtelent csak gondolni is fenséges lélekre vall.

A gyermek gügyögése Isten oltáránál s a lángész szárnyalása íróasztalánál egyaránt végtelen kicsiny és végtelen nagy. Hiszen Isten képesége lángol a gyerekekben is és a lángészben is. S a gyerek csak a lángész előtt kicsiny, a lángész pedig a gyerek szemében nagy. S ha ugyanakkor a gyerek úgy fordul a jó Istenhez, mint jó Atyjához, a lángész pedig, mint a Végtelenhez, vajjon melyik tetszik jobban a Végtelennek? „Bizony, bizony mondom nektek, ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek be Isten országába.” Isten előtt sokszor a gyermek nagy s a lángész kicsiny. Mert a gyermek kicsinységét a Végtelenhez emeli a szív melege és megérezése. A lángész lelki erőfeszítését pedig sápadttá teszi látszólag nagy gondolatainak hideg vértelensége és elvontsága.

Nagy vigasztalás ez számunkra!

Sokszor hallom, mennél tágabb lesz a tudás szemhatára, annál kisebb lesz az egyszerű ember vallásos ihlete és elgondolása. A beképzelt, tudálékos (nem tudós) talán megveti a jó, egyszerű, áuitatos és idős asszonyok, férfiak és gyermekek vallásos érzéseit. Megveti és lekicsinyli a jó Istennek trónfosztását és emberi módon való el-

gondolásait. Lenézi azt az „együgyű” dadogást, amellyel Istenhez, szinte mint emberhez közelednek. Örülj, jó lelék, ha ilyen vagy! Tudod te nagyon jól, hogy Isten nagyon nagy. hatalmas! Vegtelen. De azt is tudod, hogy ez a hatalmas Ur sohasem bánik veled oly felváltóról, mint amily zsarnokul az ember tud emberrel elbánni.

Te jámbor lélek! A te szemedben, lelkedben és szívedben Isten nem zsarnok s nem érzed, hogy te csak rab-szolga vagy. Te Isten fia vagy! Hisz a te rüledbe dörgi a zsoldáros: Nem tudjátok, hogy istenek vagytok, a hatalmas istennek gyermekei? A királyok csak a mesékben öltenek magukra koldus gúnyát, de még a mesében sem óhajtanak koldusok maradni. Évvel szemben vallásunk mit tanít? Isten fia emberré lett. Sőt istállóban, jászolban született. Sőt mint szegény gyermek nevelkedett, de bölcseségben és kedves-ségben Isten és emberek előtt. Sőt inas volt! Mesterlegény volt! S végül Apostol, Megváltó, Mester!

Tudjátok, hogy dalol Szent Pál a mi Mesterünkről?

„Benne van a mi megváltásunk is az ő vére által és a bűnök bocsánata.”

Roppant nagy dicséret! S miért?

Mert az Úr Jézus „a láthatatlan Istennek képmása, elsőszületett minden teremtmények előtt” s nemcsak ácsmes-ter!

„Istent nem látta senki sem.” „Hozzáférhetetlen (vakító) fényben lakik”, mondja Szent János evangélista. De a Végtelen elküldé nekünk az Ő Fiát, „s a láthatatlan Isten képmása” emberi alakot és látható testet öltött magára. Elküldötte azt, aki minden teremtmény előtt öröktől fogva való. Elküldötte azt, „akiben teremtett minden az égben és a földön”. Igen, Krisztusban, az Isten egyszületett fiában, mint az örök Igében született meg valaha az egész világ gondolata, az egész mindenség elgondolása. Minden Őbenne és Őérette szökött a Létből a létbe az égen és a földön. „A láthatók és a láthatatlanok; a trónusok és az uralmak; a fejedelemségek és a hatalmasságok és minden egyaránt Őáltala és Őérte teremtetek. Mert úgy tetszett az Atyának, hogy minden teljesség Őbenne lakozzék.” A Lét teljessége benne öltött testet.

A láthatóvá vált láthatatlan Isten a Krisztus: Aki Őt látja, látja az Atyát és a Szentlelket. A teljes Szentháromságot is. Ez a hatalmas Isten megszentelte

az istállót, a műhelyt, a szegénységet. A Végtelen gazdagság a végtelen szegénységet. A Végtelen erő és hatalom a végtelen gyengeséget. A végtelen bölcsesség a dadogó gyermek és a nagyképű tudós eszességét.

Kicsi lett a nagy, hogy naggyá legyen a kicsiny.

Kis ember nyelvén szólott hozzánk, hogy megszegyenüljön a nagyképű ember gögje.

Kis ember, ne félj! Ne szégyeld gyermekies imádságodat, szívből fakadó naiv istenszeretedet. A végtelennek több az öröme az egyszerű lélekben, mint a fennhéjázó eszme-futtatásokban.

Kis lelkek! Mennél közvetlenebb odaadással borultok a Végtelen elé, annál magasabbra emel Ő től Magához. Az őszinte és hűséges vallásosság a kis lelkek fészkeiben pihen.

A Létről elméltünk. Nagy fogalmat akartunk szerezni Istenről és azért neveztük őt Létnek.

Létnek, mert „minden teljesség Ő benne lakozik”. Mert „minden Őbenne áll fönn.” Mert Ő teljesedik ki mindenben. Vigyázni akarunk, hogy erre a Végtelenre emberies gyengeségeket ne rakjunk, mint a pogányok, sőt arra ügyelünk, hogy belőle, az emberből,

isteni erőket merítsünk. Mert Ő a mi fejünk! Ő a mi szöllőtőnk! Ő a mi életünk forrása, igazságunk és útunk. Ő is az emberek életét, igazságát és útját járta, hogy azután mi is az Ő életét, útját és igazságát kövessük. Az Isten Benne emberré lett, hogy bennünk az ember istenivé magasztosuljon.

Igy lett a földön a láthatatlan Isten láthatóvá Krisztusban és így válhatunk mi is, durva test, anyagtalan és láthatatlan szellemekké Isten országában.

Elhagyta vakító fényét és istállóba és műhelybe szállt alá. Mi is elhagyhatjuk földi zarándoklásunk szalmástödelű vagy díszes házát és felemelkedhetünk mint fények a fények honába.

Nagy titkok tárulnak elénk. Megértjük a Lét titkát. Azt a legszentebb titkot, hogy az Úr Jézus „az első szülött minden teremtmények között, minden létezők létoka, sőt hogy maga a Lét nemcsak létforrásunk, hanem létcélunk is. Ótőle eredünk és Óhózzá térünk vissza. Akik itt a földön, mint több-kevesebb sötétség lézengtünk, az Ő kéblén majd mint tiszta fény ragyogunk.

S lelünk azt mondja: úgy legyen!

Lelünk kész arra, hogy szűk kereből kiáradjon és Istenbe ömöljön. Az Ő ősi fészkébe visszatérjen és ott vég-

leg megpihenjen. Mint gyermek az anyja ölében. Mint Isten képmása Isten fényében. Csak az még a mi fájdalunk, hogy a Lét láthatatlan itt a földön. S hogy az Igének is testet kellett öltetnie, hogy láthatóvá váljék a Lét Igéje és dicsősége.

A láthatatlan Létről elmélkedjünk még!

A láthatatlan Lét

— Ki vagy Uram? — kérdé Mózes a csipkebokor lakóját.

— Az vagyok, aki vagyok — szólt a hang.

— Mutasd meg nekem dicsőségedet, — szólt ismét Mózes.

— Arcomat nem láthatod, mert nem láthat engem ember, amíg életben vagyok.

A Lét földi szemeinkkel nem látható. Csak égi szemekkel láthatjuk Őt.

Istent soha senki nem látta, mondja Szent János evangéliumában. De: „Az egyszülött Fiú, ki az Atya keblén van, jelenté ki Őt.

— Az egyszülött Fiú pedig „a láthatatlan Isten képmása” mondja Szent Pál a kolosszabeliekhez írt levelében. Azért: „Tisztesség és dicsőség az örök-

kévalóság halhatatlan és láthatatlan királyának, aki — megközelíthetetlen fényben lakozik, vallja máskor Szent Pál Timotheusnak. A zsidókhoz írt levelében pedig Szent Pál dícséri Mózeszt: — mert mintegy látva a Láthatatlant, állhatatos maradt. Nem kíváncsiszkodott!”

A Lét láthatatlan. A Létet a maga fönségében érzékeink nem érzékelik. Az Ur Istent, aki előtt az angyali hatalmasságok az égben remegnek, akit minden Uraságok és Trónok imádnak s kinek színe előtt minden Erősségek remegnek, teremtmény nem láthatja. A Végtelent a véges érzékeivel nem észlelheti. A Végtelent, kinek hatalma és bölcsesége határtalan. „Ki a világot a semmi fölé alapította és a tengert a levegőben mintegy a tömlőbe kötötte.” Hisz minden véges fölött véghetetlenül túlemelkedik. Az ember a levegő negyvenözer rezgését már nem hallja, az ibolyán túli sugarakat meg már nem látja, pedig durvaságok ezek a testetlen, végtelenül szellemű isteni Léthez képest. Ő, a mindenható, a legszentebb, a legerősebb, minden test lelkének Istene, kinek színe látása elől elfut ég és föld s akinek intésére minden elem aláveti magát. Ha fölmegyek az égbe,

ott van, — ha leszálok a poklokba, ott van; ha a madár szárnyain bebarangolom a mérhetetlen tereket, mindenütt ott van. Mindenütt, de még sem szemünk előtt.

Csak majd egyszer, az észnek isteni fényben felfényesedett ereje közelíti Őt meg! Csak „az ő világosságában látjuk meg az Ő fényét”.

Mert a földön a szemek azt mondják: Mi csak a színeseket látjuk, de a Létnek nincs színe.

A fülek azt mondják: Mi csak a hangok hatását fogjuk föl, de a Lét nem zajos; a fül számára nem dallamos.

Az orr azt mondja: Ha nincs földi illata, mi érzéketlenek vagyunk.

A száj vallja: Ha nincs íze, mi nem ízleljük. De a Létnek nincs sem szaga, sem íze.

A tapintás meg hozzáteszi: Ha nincs síma vagy érdes felülete, vagy ha nincs valami külső alakja, mi Őt nem tapogathatjuk ki. De a Lét nem ilyen. Alakja nincs. Hiszen minden alak véges tért zár be. A Létnek tehát nincs térbeli alakja, mert végtelen.

A Lét minden és Őt a maga végtelenségében a véges nem észlelheti. A Lét isteni természetét a teremtmény közvetlenül a maga egész mivoltában

esze elé nem állíthatja. De másrészt a világ a Lét tükre és ebben a tükörben láthatjuk e földön — mondja Szent Pál — „ami láthatatlan benne, örök ereje, valamint istensége, a világ teremtése óta, mert az értelem Istent így a teremtmények révén felismeri”.

De egy teremtmény sem mondhatja: nézz engem és látod az Istent. Csak az Úr Jézus mondhatta, aki engem lát, látja az Atyát, mert a Fiú „a láthatatlan Isten képmása”.

Ha tehát kérdezed a földet: Te vagy-e a Lét, feleli, nem. És mindenek, amik a földön vannak, ugyanezt vallják.

Ha kérdezed a tengert, annak mélységeit és lakóit, ők is azt felelik: nem vagyunk a te Istened, keresd fölöttünk. Ha kérdezed az eget, a napot, a holdat és minden csillagot: Mi sem vagyunk! Keresd följebb!

De följebb már eszemmel sem lendülhetek és soha meg nem láthatlak?

De hogyanis láthatnálak? Hiszen a Lét lét! Minden benne van és minden belőle van, de semmi sincs úgy kívüle, mint amilyen az benne.

A növénynek ismered a gyökerét, szárát, levelét és virágát. Talán a gyümölcsét. Mindez a Létből szökik elő. De a Lét nem áll ilyen alkatrészekből.

Az állatnak is ismered a testét. Fejét s ami a fején díszlik. Törzsét s ami a törzsén belül van. Ismered végtagjait, kezét és lábát. De a Létnek nincsenek ily részei.

Az ember állat és angyal. Test és szellem. Ösztön és a szellemek eleje. A teremtés csúcsa a földön és a szellemvilág első lépcsője a szellemek honába. Állati és angyali képességek ékesítik, de a Lét több mint minden állat és szellem.

Az egész mindenség összes erői, képességei, tündöklései az ő mérhetetlen Léttársolyából erednek, de Ő ezeket a nagy erőket úgy múlja fölül, amint a Nap fénye a kovakőből kipattanó szikrát.

E szikra fényével átláthatod-e a világegyetemet?

Ezek fényével a végtelen kiterjedését? Soha!

A legszentebb isteni kinyilatkoztatások azért nevezik ezt a Létet mindenhatónak, mindenek fölött dicséretre méltónak és mindenek fölött dicsőségesnek és mindenek fölött fölmagasztaltnak, legfönségesebbnek és minden lényeg fölöttinek. S azért nem láthatjuk mi földi szemünkkel, nem hallhatjuk őt földi füleinkkel stb. A Létet csak a

Lét méri föl. A Lét, mint minden lényeg fölötti és mint minden észet és képzeletet fölülmúló megközelíthetetlen és kifürkészhetetlen szellemiség egészen önmagában lakozik. Egészen önmagában, a maga „megközelíthetetlen fényében” és átkutathatatlan, megfoghatatlan és kimondhatatlan világosságában ragvog. Ezt a fényt és világosságot semmiféle más fény meg nem közelíti, hiszen hitünk is azt tanítja: Ő szemlélhetetlen, láthatatlan, ész- és értelemfölötti, amelyet soha sem angyalok, sem emberek bármelyike nem látott létének mérhetetlen kiteljesedésében. A Létnek az ege is épp azért minden titok fölötti, minden értelem fölötti és minden lényeg fölötti világosság, vagy mint a zsoltáros mondja: „Az egek ege az Úré!” (113, I. 6.)

Az egek ege, vaovis az az ég, amelyhez mérve a látható ég is csak földi számba meov. Mert az egek egét is csak a Lét ismeri. A Lét, amely is csak a Lét ismeri. Az a Lét, amely mindenben benn van és akihez egyóttal még soha senki föl nem szállott, kivéve azt, aki onnan alászállott. Mert senki sem ismerte a Létet, mindenek Atvját, csak a Fiú és mindkettőnek Lelke. És senki sem ismerte a Fiút

csak az Atya s az ő Lelkük. Ez a Szentháromság egy Isten pedig, az egy végtelen isteni lényeg, a Lét. Ezt a három egy Istent, ezt az egy Létet így ünnepeljük: Szent, szent, szent a seregek Ura Istene, telve van a föld a te dicséreteddel. Ime Istenem! panaszkozom, hogy nem látlak, nem ismerlek! Hát mindez, amit eldadogtam, már is megismertet!

Ime, ha az ember földi szemeivel nem is látja még az Istent, de látja mégis valamikép értelmének fényével és ha nem is saját értelmének fényével, hanem avval az isteni fényvel, amely megvilágít minden földre jövő embert a fényével. Mert nem az én eszem fénye ismer meg téged, óh Lét, hanem az a fény, amely a te fényedből fénylik föl eszemben. Te csillansz meg eszemben és a te villanásodban tárulsz föl lelkemben. Te dörögsz fülemben és a te hangod csendül meg hangjaimban. A Te szereteted gyúl ki szívemben és ez a szeretet sebzi meg szívemet. Te előbb szerettél engemet. S én azért szeretlek, mert megtanítottál szeretni. Megízleltem, „mily édes vagy Uram” és megszerettelek. Kitapogattam szellemi tapintó szerveimmal, hogy szívem lakóházában lakol s lakótársam, vendé-

gem vagy s azóta ketten vagyunk ott-
hon. A lelkemnek Te vagy a lelke,
amint Létemnek is te vagy a Léte.

S te ennél is többet akarsz még ne-
kem adni. Azt mondod, a tiszta szívűek
meglátják az Istent. Azt akarod, hogy
tiszta szívű legyek. Azt akarod, hogy
Te légy az üdvösségem. Sőt azt aka-
rod, hogy akkor, mint az angyalok,
színről-színre láthassalak.

Csak a tiszta szívűek látnak majd
Téged, minden lét Létét, mert csak a
tiszta szívűek szeretnek igazán. Igen!
a tiszta szívűek! Mert csak a tiszta szí-
vűek tisztították meg szívüket minden
értéktelen érzéstől, szenvedélytől, aka-
rathullámzástól, gondolatgyarlóságtól.
Egyedül a tiszta szívűek szeretnek Té-
ged kizárólag, oszthatatlanul és színül-
tig telt szívvel.

A tiszta szívűek szeméről lehull a
hályog és az ő szívük lángoló fénymag-
jából kiemelkedik a Te leplezetlen ar-
cod. S megszólal fülemben a dal: „Én
vagyok a te üdvösséged.” (Zs. 34. 3.)
És a tiszta szív felsikolt: Ne rejtse el
többé arcodat. Uram! Engedd, hogy
színről-színre láthassalak örökké. Mert
csak az szeret Téged igazán, aki lát és
az lát Téged örökké, aki szeret. A sze-
retetben ömlik át a lélek egészen Is-

tenbe, a Létbe, és a szeretetben tölti be a Lét, az Isten, a lelket. Ez a kezdet és a vég. Így tér vissza a lélek a Lét-hez, az élet forrásához, hogy soha többé el ne szakadjon, hanem a színről-színre való látásban örökké boldog legyen. Üdvözljön. Amint mondotta: Én vagyok a te üdvösséged!

Tartalom

Bevezető	— — — — —	7
—	I.	—
Utak a Léthez	— — — — —	13
	II.	
A Lét	— — — — —	57
A Lét végtelen	— — — — —	59
A Lét sötét éjszakája	— — — — —	62
A Lét legmélyebb titka	— — — — —	68
A Lét a világok ősi fészke	— — — — —	72
A világépítő Lét	— — — — —	75
A Lét szövőszékénél	— — — — —	78
A Lét teremtő művészete	— — — — —	82
A Lét remek alkotásai	— — — — —	100
A Lét az élők művésze	— — — — —	105
A Lét a szellem művésze	— — — — —	113
A Lét remeke az ember	— — — — —	127
A Lét hív	— — — — —	132
A Lét szava az emberhez	— — — — —	140
Gyermek a Léttel szemben	— — — — —	147
A láthatatlan Lét	— — — — —	155

LELKI KULTÚRA KÖNYVEI

13.

AUFFRAY — TRUGLY
BENNEM ÉL KRISZTUS!

136 oldal, ára 80 fill.

14.

TRIKAL JÓZSEF
AZ ÉLET UJJÁTEREMTÉSE

150 oldal, ára 1.40 pengő.

15.

P. CHAMINADE
**ESZMÉNYEM:
JÉZUS, MÁRIA FIA**

160 oldal, ára 1.70 pengő.

16.

**A PAP SZALÉZI SZENT FERENC
ISKOLÁJÁBAN**

290 oldal, ára 1.80 pengő

17.

TRIKAL JÓZSEF
AZ ISTENI LÉT DICSÓSÉGE

164 oldal, ára 1.70 pengő
